

NAUČNO DRUŠTVO NR BOSNE I HERCEGOVINE

GODIŠNJAK

KNJIGA I

BALKANOLOŠKI INSTITUT

KNJIGA I

SARAJEVO

1956

IVAN POPOVIĆ

PRILOZI ISPITIVANJU BALKANSKE LEKSIKE U SRPSKOHRVATSKOM

O NEKIM NAŠIM NAZIVIMA POSUĐA

I

Recipijent za tečnost je tipičan kulturni pojam, pa je, naravno, i reč kojom se on označava tipična »kulturna« reč. Zbog toga je sasvim razumljivo što u našem jeziku ima dosta termina za sudove uzajmljenih iz tuđih jezika. Tako je *flaša* reč nemačkog porekla, *bōca* je mletačka pozajmica, *putir* nam je došao od Grka itd. Ta konstatacija, uostalom, važi i za druge jezike, a ne samo za srpskohrvatski. Naprimer tal. *botiglia* ili šp. *botella* »weiter, bauchiger Krug mit engem Halse« nemoguće je izvesti neposredno iz lat. BUTTICULA »Flasche«, nego glasovni razlozi pokazuju posredstvo francuskoga *bouteille* (v. REW², s. v. *butticula*), a to znači da su Talijani i Španjolci uzajmili ovaj termin od Francuza. Isto se tako i st. v. nem. *butin*, *putin*, st. engl. *byden* itd. »Gefäß, Butte« izvodi od v. lat. **butina*, a ovo opet dalje od grč. βυτίνη λάγυνος (v. Pokorny, Idg. etym. Wb., Bern 1949, 99). I tako dalje. Sve to, naravno, ne znači da ne može u našem i u drugim slovenskim jezicima biti i indigenih reči — termina za ove pojmove; može ih biti, i ima ih (isp. *grnecb*, *dbly*, *vědro*, *koryto* i sl.); nije, uostalom, retka pojava ni da smo mi ovakve termine zajmili drugim kulturnim narodima, pa se čak i u n. grč. jeziku nalaze slov. pozajmice kao: βαγένι, βέδρον, δρεβενίσα, καρούτα, σβάνα (< *žbanj*), τσάσκα (< *čaška*) i dr. (G. Meyer, Ngr. Stud. II, 9). Ali kako su sudovi važan element materijalne kulture, to je ipak vrlo prirodno što smo tradiciju o njima često primali od susjednih naroda, a zajedno sa tom tradicijom i odgovarajuću terminologiju.

U našem jeziku uopšte postoji veoma mnogo narodnih termina kojima se označavaju raznovrsni sudovi za tečnost. A među njima je naročito veliki broj takvih reči čija je glasovna karakteristika inicijalni labijalni suglasnik (*b-*, *p-*, *v-*, *f-*). Naprimer: *bōkāl*, *bōca*, *buklija*, *pōt*, *vūčija*, *fūčija* i sl. Sve su to — pozajmice, pa bile one samo u jeziku obrazovanih krugova ili ušle i u narodnu upotrebu. I sve su to interna-

cionalne reči, raširene katkada široko po Balkanu i izvan njega. Takvom se jednom grupom naziva, sa inicijalnim labijalom, i mislim ovde pozabaviti.

Razume se, u pitanju su reči vrlo različitih etimologija; *bokal* i *boca* su talijanske reči, *fučija* je od tur. *fiçi* itd. Ali postoje bar dva razloga koji zahtevaju da se njihov život u našem jeziku posmatra kao jedna celina. Jedan je: semantička veza, značenje isto ili slično. A drugi: svoje vrste glasovna srodnost: sve reči ove grupe imaju pomenutu zajedničku materijalnu karakteristiku: labijalni inicijal. Iz ovih dvaju momenata proističe prirodno i treći: a to je činjenica da je semantička i glasovna sličnost dovodila i da dovodi do izvesnog sve novog i novog dodirivanja i ukrštanja ovih — sa gledišta našeg jezika — prvobitno različitih reči. To i mislim u ovoj raspravi da pokažem.

Zbog toga je ovde potrebno, bez ikakvog obzira na etimološki momenat, prvo da se pozabavimo svakim ponaosob od tih tipova sa labijalom, onako kako se oni javljaju u našem jezičkom materijalu. To se mora učiniti iz više razloga. Prvo, ti termini su ulazili u naš jezik sa raznih strana, iz raznih susednih jezika i u razna vremena — neki su još opšteslovenski, kao *bъdbъbъ*, *bъčъbъ*, *bъčъbka* (v. Bern., s. v. v.); drugi su sasvim recentni. Drugo, ti razlozi su doveli do fiksiranja pojedinih tipova u raznim značenjima i na različitim geografskim arealima. Zbog toga se mora učiniti još dvoje: treba što je moguće preciznije odrediti značenje ovih termina i treba bar približno utvrditi areale prostiranja svakog od njih. Činjenica da se za slične pojmove stalno iznova zajmilo — treba da bude objašnjena, a naročito — na prvi pogled čudna — pojava da se jedna ista reč zajmila u više mahova (isp. *bđca* i *büca*; *vučija* i *fučija* i sl.). Kako nas uči etimološka nauka, da bi se nanovo pozajmio termin za neki pojam koji kod nas već ima svoj naziv, potrebno je da se taj predmet i sam pojavi u nekom novom ruhu, da pretstavlja neku tehničku novinu. Tako je, naprimer, kod naših predaka postojala reč *dvorъ* u značenju gospodске kuće, pa ipak su Južni Sloveni uzajmili rom. *palatiu(m)* > *pòlača*, jer se tim terminom označavao za njih nov, drukčiji pojam raskošne građevine. A kad je *polača*, upotrebom i životnim prilikama, »degradirano« u značenje »(obična) kuća«, nanovo je uzajmljen talijanski refleks iste lat. reči: *palazzo* > *palâc* (Skok, Zborn. radova Fil. fak. Sveuč., Zagreb 1951, 445—485). Ili, ako to nije slučaj, onda su u pitanju zasebni geografski areali, vezani za različite, neposredno nezavisne tradicije i sl. Slične procese, svakako, moramo pretpostaviti i kod naših naziva recipijenata. Kombinovana analiza rasprostranjenosti pojedinih naziva za sudove i specijalizacije njihovog značenja — moći će u nizu slučajeva, kao što ćemo videti, zaista da nam objasni neka pitanja te vrste. A posle takve analize, i uzgred, bićemo u mogućnosti da pokažemo i genetske i druge odnose između pojedinih termina.

II

Preći ću, dakle, ovde konkretno na utviđivanje tih naših tipova, njihovih oblika, njihovog značenja i geografskog rasprostiranja. Za tu svrhu je, razume se, postojeći materijal u leksikografskoj literaturi veoma nedovoljan. Naročito smo slabo obavešteni o balkanskim leksičkim elementima u Srbiji. Dok nam za naše zapadnije krajeve često dragocen materijal donose Rječnik Jugoslavenske akademije i bogata etimološka literatura, pa i druga dela, dotle za Srbiju osim Elezovićevo Rečnika kosovsko-metohiskog dijalekta nemamo ovakvih radova. Međutim baš naš istočni teren za geografiju ovakvih reči ima veliki značaj, jer može utvrditi ili odbaciti vezu između naših zapadnijih krajeva (recimo Primorja), sa jedne strane, i bugarskih govora, sa druge. Tojest podaci sa terena u Srbiji i okolnim oblastima, pa onda i u Makedoniji, mogu nam, naprimer, pokazati za neku reč romanskog porekla — da nam je došla verovatno neposredno, sa zapada, ili, obrnuto, da se neposredno poreklo sa zapada ne može uzimati, nego da je u pitanju grčko, tursko ili kakvo drugo posredstvo. Zbog svega toga sam naročitu pažnju obratio na materijal iz tih krajeva u etnografskoj literaturi, u kartoteci Etnografskog muzeja u Beogradu i u neobjavljenoj građi Srpske akademije nauka; međutim sam gledao da i zapadnji krajevi srpskohrvatske jezičke teritorije budu dobro zastupljeni.

U ovoj sam, dakle, grupi reči utvrdio sledeće tipove.

A) Tipovi sa inicijalom *b-*

1. Uzimam prvo tip *bokal*. To je u narodnim govorima termin za manji sud koji služi za čovekovu ličnu upotrebu.

U Vuka imamo potvrdu za *bōkāl* sa dva značenja. U Srbiji je to prosto 'Becher, poculum'; u Primorju 'der Nachttopf, matula'. Daničić (RJA, s. v.) dodaje da se reč u značenju 'pehar, poculum majus' nalazi kod vojvođanskih pisaca D. Obradovića i Z. Orfelina.

Na našem krajnjem zapadu, u Istri, imamo *bokāl* (-*ālā*) sa značenjem 'matula' (Nemanić, Čak. Stud. I, 46) i dem. *bokalići* pl. koji je ime biljke 'narcissus poeticus' (RJA).

Reč se isto tako nalazi i na našem krajnjem istoku, u istočnoj Srbiji. U okolini Niša *bokal* znači 'sud, šepender' (SEZb XVI, reg.). U istočnoj Srbiji se upotrebljava i dem. *bokalče* 'milojče' (Vranje). Prema građi Etnografskog muzeja (EM br. 18446) to je zemljan gledosan sud, mrk i ukrašen žutom bojom i sa zelenim ivicama. Ima usta. Služi za vino.

Inače se *bokalčić* upotrebljava i u Baniji; a ista takva reč u Slavoniji znači biljku 'klobučac, cyclamen' (SAN.¹).

1) Građa Srpske akademije nauka.

U Istri je *bokalèta* f. 'vasis fictilis genus' (Nemanić, Čak. St. II, 59).

U našim centralnim krajevima kao da se reč slabo upotrebljava, bar na selu. To mi izgleda zbog toga što ni iz Bosne i Hercegovine, a osim Vukove potvrde ni iz zapadne Srbije — nemam primera za ovu reč. I u Beogradu je reč sasvim recentna, samo u upotrebi kod gradskog stanovništva; i za vojvođansko *bokal* nije sigurno ukoliko je reč u seoskoj upotrebi.

Kao što se, dakle, vidi, tip *bokal* i njegovi derivati nisu, reklo bi se, jako rašireni u narodu — osim Primorja, Crne Gore i krajnjeg istoka Srbije; ali ih ima svuda pomalo. Oni znače manji sud koji se upotrebljava da se iz njega pije voda, vino i dr. ili ponegde kao noćni sud. Načinjen je od drveta ili od gline, a ako služi za piće, može imati sisak i dršku. Ta njegova namena ličnoj upotrebi svakako je uzrok što se u nekim krajevima (napr. Vranje) ukrašava šarama.

Kod tipa *bokola* f. značenje je, izgleda, nešto drukčije. Ja sam našao za njega dve potvrde: jednu iz Crne Gore: *bòkola* 'drveni sud za vodu, manji od burila'. dem. *bòkolica* (Kuči, SEZb VIII, 237, 253), a drugu iz centralne Srbije (Goč i okolina): *bòkola* 'vrlo širok i kratak drven sud s dancetom' (SAN). Kako se vidi, ukoliko se može pratiti, to je i u akcenatskom pogledu sasvim drugi tip.

2. Za tip *bùkāl* imam malo primera; ali Daničić (RJA) veli da se on javlja odavno: od XVI v., iako se od rečnika nalazi samo u njegovom.

Međutim reč postoji i u narodu. U Istri je *bukal* 'sud za piće' (Zb. N. Ž. XVII, 373); potvrđuje se i iz Poljica (Zb. N. Ž. VIII, 250). Daničić nalazi tip *bukal* u istarskim narodnim pesmama (RJA).

U bugarskom jeziku tako isto postoji *букѧль*, u značenju 'boccale' (Mladenov, ЕПР, s. v.).

Na osnovu ovako oskudnih potvrda reklo bi se da je tip slabo raširen u našim govorima. Izgleda da se javlja sporadično. Možda samo u Primorju: bugarski primeri sa srpskohrvatskima verovatno nisu u geografskoj vezi. Značenje je isto kao i kod tipa *bokal*. To je opet manji sud koji služi da se iz njega pije. Uostalom Daničić i upućuje *bukal* na *bokal*; a i u bugarskom *букѧль* znači prosto 'boccale'.

3. Tipovi *bokar* m. i *bokara* f. Oblik muškog roda nije jako raširen; varijanta ženskog roda vrlo je obična u našim govorima.

Kod Vuka je *bòkār* 'eine Kanne von Feyence, cf. milojka'; Daničić veli da je to u Srbiji 'bijel i šaren sud, koji se zove i milojka' (RJA). U Sarajevu je to 'posuda za piće, gore široka grla, ima nos, kuda voda curi' (Skok, Zschr. f. rom. Phil. XXXI, 319), a u okolini Sarajeva *bokar* je takođe 'sud za piće vina ili rakije' (SAN). I Zore iz Dubrovnika potvrđuje *bokar* (Dubr. tuđ., 4).

Vuk za oblik ženskog roda *bòkara* [Srbija] daje isto značenje kao i za *bòkār*. A inače postoje obilne potvrde za ovu reč.

Daničić (RJA) konstatuje *bokara* f. kod mnogih primorskih pisaca: Marulića, Nalješkovića, Hektorovića, Držića, zatim kod slavonskog pisca Reljkovića; od leksikografa je beleže Mikalja i Bella — značenje 'vrč, boccale, urceus, trulla, lagena'.

bokara je termin koji se upotrebljava i u centralnim krajevima Jugoslavije, naprimer u okolini Sarajeva. Tamo je *bòkara* naziv za 'darove koje donose gosti devojci o *bokarušama*' (SAN); a *bokàruše* su žensko veselje u devojčinoj kući pred venčanje. Na bokaruše dolaze žene iz njene svojte i iz susjedstva i svaka joj donosi darove. Svaka gošća obavezno donosi i po flašicu vina ili rakije; to se zatim sipa u veliku *bokaru* (bokal), i onda se služe gosti (po istom izvoru). I prof. Skok nam iz Bosne potvrđuje *bokàruše* 'Beschenkung des verlobten Mädchens' (l. c.)¹⁾ Kod Reljkovića je *bokara* 'sud za rakiju'.

U Dubrovniku se takođe upotrebljava reč *bokara*: to je 'sud od lima iz koga se pije voda' (B. Đaja, Naši pomorci II, s. v. u rečn.).

U Crnoj Gori je *bokàra* 'noćni sud' (SDZb. IX, 259; Crmnica); u Boki Kotorskoj *bokara* je 'sud za piće' (SEZb. XX, reg.), a isto značenje, 'sud iz kojeg se pije voda', može imati ova reč uostalom i u Crnoj Gori (M. Medaković, Život i običaji Crnog., 50).

Zatim se *bokàra* javlja i u istočnoj Srbiji. U Svrliškom, Pirotskom i Niškom okrugu tom se rečju naziva 'zemljani sud nalik na lonac u koji se toči vino' (SAN).

Dem. *bokàrica* nalazimo kod Vuka — u značenju male bokare; oblik dolazi još od XV v., napr. kod Mikalje; Nalješkovića (RJA), opet u tom značenju. Upotrebljava se, samo sa akcentom *bòkarica*, u Kenavlima (Zb. N. Ž. XXVII, 119). U ist. Srbiji postoji dem. *bókarče* 'testija' (SAN).

Kao što se vidi, reči *bokar*, *bokara* i sl. javljaju se poodavno. Jako su raširene: U Primorju, Crnoj Gori, Bosni, Slavoniji i Srbiji. Iz severnijih krajeva Hrvatske i iz Vojvodine, međutim, nemam potvrde.

Značenje je slično značenju *bokal* i *bukal*. To je obično sud iz kojeg se pije voda, vino ili rakija, ponegde, pak, služi za noćnu upotrebu. Načinjen je uglavnom od gline, i na istoku (Srbija), a obično i na zapadu (Daničić daje značenje 'vrč, urceus'); ali u Dubrovniku *bokara* je od lima.

4. Tipovi *bukar* i *bukara*, koji se od prethodnoga razlikuju formalno samo vokalizmom u korenu, većinom znače sud sasvim druge funkcije i oblika nego *bokal*, *bukal* i *bukar*²⁾. Oblik ženskog roda *bukara* jako je raširen, isto kao i *bokara*.

¹⁾ U frazama kao, napr., „Danas su u Jove bokaruše“ i sl.

²⁾ Tu razliku u značenju konstatuje prof. Skok (l. c.).

Kod Vuka, međutim, tipova *bukar* i *bukara* ne nalazimo¹⁾); ali inače za njih ima potvrda.

Za varijantu *bukar* Daničić u RJA navodi samo iz svojeg Rječn. iz knj. st. primer *bukarъ* iz XV v., sa značenjem 'v. bokar'; u Dalmaciji je *bukar* nadimak glavatoj osobi (l. c.; isp. isto značenje u Matavuljevom Bakonji, SKZ, 1893, 85). U bugarskom jeziku *букáръ* znači 'boccale' (ЕПР, s. v. *букалъ*).

Tip *bùkara* se javlja od XVII v. Ima ga kod mnogih primorskih pisaca. Kod Voltigia znači 'Mass, Krug' (RJA).

Ali u našim govorima nalazimo obično drukčije značenje nego što iz Daničićeve definicije izlazi.

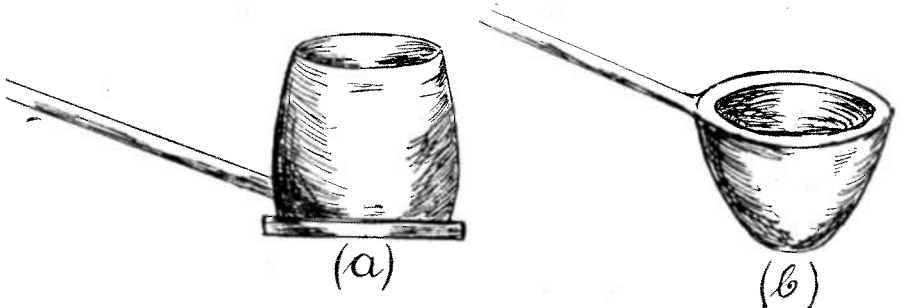
Danas je u Lici i u Mostaru, po Daničiću, *bùkara* 'diven sudić, okovan gvožđem, koji prima 2—3 l. vode'.

Osim ovoga sam našao potvrde iz naših severnih krajeva, iz centralnih oblasti i iz istočne Srbije.

Upotrebljava se u Kordunu, gde znači 'sud za vodu' (Gl. Etn. muzeja u Beogradu 1931, 85); u Dalmaciji u Bukovici (Zb. N. Ž. IV, 211). U Hercegovini je *bukara* 'kao čašica od lame ili drveta koja služi za vodu' (SAN).

Građa EM (br. 15315) daje nam za *bukaru* u Bosni oko Jajca precizan opis. Bukara je u tom kraju opet diven sud u obliku veće čaše, prima preko 1 l. Pravi se od tisovih i smrčevih duga naizmenično poređanih. Na jednoj od duga je ostavljena prirodna grana koja služi kao drška. Bukara je dole šira a gore uža. Iz nje se pije voda i mleko.

Slično značenje ima *bùkara* i »u Hrvatskoj« (SAN): to je posuda sa dugačkom drškom. Ali ovde se upotrebljava za sipanje šljivovog koma iz kace u čabar ili rakiski kazan, a može biti i od drveta i od metala. Isti izvor nam daje i crteže dvaju tipova bukare, drvenog (a) i metalnog (b).

¹⁾ Ukoliko *bùkara* u Sremu ne ide slučajno ovamo. Po Vukovom opisu *bukara* je vrsta večernjeg posela oko vatre, sinonim joj je *vatrište*; izgleda da se na takvoj zabavi ništa ne pije, pa reč nema veze sa našom grupom.

U kraju oko Kupresa u Bosni *bukara* je sud zapremine 2 l. koji služi kao mera za vino i za ulje (SEZb. XXV, 25).

U Zenici *bùkara* ovako izgleda: to je mala drvena posuda zatvorena s donje strane. Pri vrhu je uža, a pri dnu šira. Dno je ovalnog oblika (isp. i sl. a, b), a takođe i kapak kojim se poklapa. Obično je od bukoveg drveta. Služi da se u njoj čuva mleko, maslo, kajmak i dr. (SAN).

I u Travniku je *bùkara* 'hölzernes Gefäss für Butter' (Skok, I. c.).

U Bos. Petrovcu je to diveni sud za vodu, opet ima dršku (kao na gornjim slikama; SAN); uopšte je u Bosanskoj Krajini to 'sud od drva sa držalom' (Skok, I. c.).

U Sarajevu je *bùkara*, kao i *bokara*, međutim, drvena rakiska ploška (SAN).

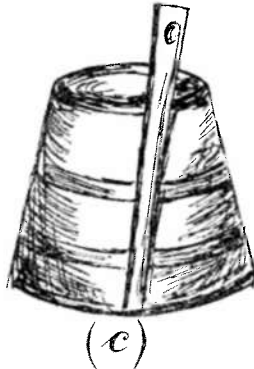
Pored Daničićeve potvrde za Liku — daje nam o *bukari* u tom kraju preciznije podatke građa SAN. To je, naravno, i po tome izvoru mali drveni sud; iz bukare se pije voda. Načinjena je od šljivovih ili tisovih dužica i okovana mesinganim obručima.

U Baniji se *bùkara* naziva velika drvena cimenta koju mlinari uzimaju punu brašna kao ujam (SAN).

Kao i u Baniji, tako i u Slavoniji *bukara* služi u mlinu; u Varoši je to 'mlinaški sud za brašno kojim se uzima ušur' (Zb. N. Ž. XXVI, 133): reč *bukàra* je poznata i u Otoku u Slavoniji (Zb. N. Ž. II, 120).

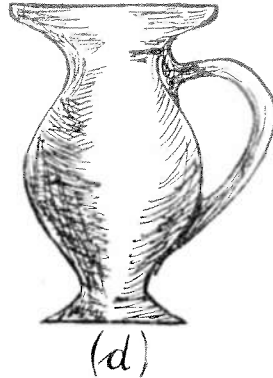
U Bačkoj je *bùkara* poveća čutura ili flaša (SAN).

U Krajińskom okrugu u severoistočnoj Srbiji *bukàra* je sud za vodu s drškom [drvenj]; izgleda (po SAN) ovako (c):

Ali u većem delu istočne Srbije *bukàra* ima drukčije značenje. Tamo je ona zemljan sud, dakle slično kao *bokal*, *bokar* i *bukal*. U Sremčevoj »Ivkovoj slavi« (SKZ, 1899, 188) *bukara* u Nišu znači 'bokal, milojka'; a takvo značenje nam beleži i SAN baš za Niš i okolinu. *Bukara* je po tome izvoru zemljan sud nalik na poveću testiju ili bokal. Prema

gornjem kraju je bukara sužena, pa se opet širi. S jedne strane otvora ima kljun za sipanje i pijeње, a na boku ima dršku (sl. d). Sa ovim se poklapa i bug, značenje *бугаръ* "boccale" (ЕПР).

Iz zapadnijih krajeva Srbije i iz Crne Gore nemam potvrda za tip *bukara*, što je i prirodno s obzirom da ga nema kod Vuka. I izvor koji za Krajinu beleži *bukàra* (v. gore) izričito veli da se takav isti sud u Užičkom okrugu zove *kuto*.

Iz materijala se jasno vidi da je tip *bukara*, *bukar* jako raširen, može se reći, na najvećem delu srpskohrvatske jezičke teritorije. Samo mu značenje nije svuda isto. Na zapadu je *bukara* naziv obično za drveni sud (ređe metalni); na istoku je to većinom zemljani sud, i to sasvim drukčijeg oblika, kako pokazuje i poredenje slike *a*, *b*, *c* sa jedne i *d* sa druge strane.

Zapadni tip bukare razlikuje se od tipova *bokal*, *bukal* i *bokar* većinom i po materijalu i po obliku i po funkciji. Dok su ovi tipovi uglavnom mali zemljani sudovi namenjeni za individualnu ličnu upotrebu — a tu se s njima uglavnom slaže i istočna *bukara* — dotle *bukara* na zapadu većinom znači poveći drveni sud koji ima važnu ulogu u privrednom životu: pri pečenju rakije, u mlinarstvu, u proizvodnji mlečnih proizvoda, kao mera za tečnosti. Zato je prirodno da je ona i veća; ali ipak to nije veoma veliki sud, jer je jedna drška dovoljna za manipulisanje bukarom. Ponegde, uostalom, i na zapadu bukara služi da se iz nje pije.

5. Prelazim sada na termin *buklija*. Vuk veli za nju "vide ploska (ponajviše ona što nose prosci)". Reč je i inače dobro potvrđena.

U RJA (s. v.) nalazimo dosta potvrda iz primorskih pisaca i leksikografa, od XVI v. Poznata je i Belostencu. Daničić daje znač. "ploska", kao i Vuk.

Po Daničiću se u narodnim govorima upotrebljava u Slavoniji, Hercegovini i Užičkom okrugu (s. v. v. buklija, buklijaš).

Da navedem i svoj ostali materijal.

Sarajevo: *buklija* 'drvena ploska, čutura za rakiju' (SAN).

Konavli: *buklija* 'vrsta suda' (Zb. N. Ž. III, 280; XXVII, 119); *buklijaš* 'svat koji nosi plosku' (SEZb. XXXVIII, 104).

U Boki Kotorskoj *buklija* je sud iz kojeg se pije rakija (SEZb XX, 327); u Budvi 'mali drveni sud za piće' (S. M. Ljubiša, Cel. dela II, Srp. pisci, 340).

I u Zeti i Lješkom Polju u Crnoj Gori *buklija* je 'sud za rakiju', a *buklijaš* 'svat koji usput nudi druge rakijom' (SEZb XXXVIII, 530, 531).

Na Zlatiboru je *buklija* opet 'časa sa rakijom' (SEZb XXXIV, reg.), iz nje piju gosti sedeći oko sofe (SAN). U Užičkom okrugu se tako naziva i 'čutura za vino' (SAN).

U Banatu je *buklija* 'oveća flaša, čutura' (SAN).

Reč se upotrebljava i u istočnoj Srbiji i u Bugarskoj. Značenje joj je isto kao na zapadu.

U Homolju je to čutura s grlicem. Ima kaiš za nošenje i iskičena je cvećem. Upotrebljava se pri pozivanju svatova (SEZb XIX, 148, 175). I u Mlavi je to sud za vino (Nar. keramika 1936, 28). U Resavi i Kruševačkom okrugu opet znači 'čutura' (SAN). U Srezu boljevačkom *buklija* je sud za vino koji hvata od 1 do 10 l. (SEZb XXXII, 179, 230). U Okrugu niškom *buklija* znači: 'cica [čutura]' (M. Đ. Milićević, Kralj. Srbija, 108). Isp. i bug. dij. *буклија* (ЕПР).

Kakol se vidi, tip *buklija* ima vrlo usko, specijalno značenje, tačno ono koje za njega daje Vuk. To je svuda drven sud, čutura. Iz buklije se piju alkoholna pića. Zbog funkcije buklija (svuda?) ima grlič. Obično se upotrebljava o svadbi, pa i o drugim svetkovinama.

Maked. *букле* se po značenju jako odvaja od buklije. U Maleševu je to 'drven sud za vođu, kakav se u Šumadiji naziva bakvica' (J. Pavlović, Maleševo 1928, 77); u istom kraju postoji i oblik *буклиница* 'drven sad za voda, ima oblik na plosnato буренце' (Maked. jaz. II, 95). Isp. i bug. dij. *букла* (Romansky, Jahresber. d. rum. Inst. z. Leipzig XV, 97; ЕПР, s. v.).

U Belostenčevom rečniku se nalazi *bukolija* 'buklija'; na ovu varijantu potseća i čudan maked. oblik *букóлу* 'drven sud u kojem se nosi voda u polje' (SAN).

Najzad, kod Vuka nalazimo varijantu *bukila* f. 'bagaš', mera od 1/4 stara. Daničić ne nalazi drugih potvrda; ali kod jednog hercegovačkog pisca nalazimo *bukilo* n. 'sud za nošenje žita' (Nevesinjski, Gorštak, 51).

6. Reč specifična u Pomoravlju (na pruži Beograd—Niš) i u istočnoj Srbiji je *bakla* > *bakla*; javlja se inače i dalje na istok, u Bugarskoj.

U Homolju *bakla* znači 'sud za vodu'; u Timočkoj Krajini *bäkla* je 'drveni sud u kojem se nosi vino kad se ide na rad u polje' (SAN); isp. u timočkom kraju *bakla vinó* (SDZb I, 313). U Srezu timočkom *bäkla* može biti i burence od 3—6 l. u kojem se drži voda (SAN). Zatim u Srezu boljevačkom baklom se naziva sud u kojem se nosi piće i koji hvata 1—10 l. (SEZb XXXII, 230); tovari se na magarca i tako prenosi (SAN). I u Resavi je slično značenje. Tamo je *bakla* drven sud za vino i rakiju. Oblika je burenceta, ali nema obruče. Mesto drške služi uska daščica, na kojoj su i rupica za točenje i odišak za vazduh (EM br. 1636); po drugom jednom izvoru iz istog kraja *bakla* je drven sud u kojem se nosi voda (SAN).

I u Nemačko-srpskom rečniku Đ. Popovića *bakla* znači 'Art Weingefäß'.

Značenje je, dakle: burence koje služi naročito za prenos raznih tečnosti. Pravi se, naravno, od drveta.

Što se tiče Daničićevog oblika *baklje* f. ('sudovi u kojima se nosi mlijeko, po najviše na magarcu'), koji on navodi za Srbiju (s. v.), — sumnjiv je sa svojim *lj* m. *l*, jer inače potvrdâ za to nemamo, iako bi to mogao biti rezultat glasovne promene *klj* < *kl* (isp. u ekavskim govorima *kljéšta* m. *kléšta*: j. *kljèšta*).

Međutim dem. *bäklica*, *baklica* — ne slaže se sa osnovnim tipom uvek po značenju.

Istina, s jedne strane je to zaista i po značenju deminutiv od imenice *bakla*:

baklica u Homolju znači 'sud za mlekarenje' (DSZb XIX, 50); u Resavi 'omanji drven sud u kojem se nosi voda' (SAN). A tako je i u Lepenici (oko Kragujevca) *bäklica* naziv za sud nalik na burence. Od drveta je, i u njoj se nosi voda i mleko. Znači isto što i Vukovo *bakvica* (SAN).

Ali na krajnjem istoku Srbije — *bäklica* (*baklica*) stoji po značenju kao dem. uz *buklija*; katkad se po značenju *buklija* i *bäklica* sasvim jednače.

Tako je u timočkom kraju *bäklica* 'flaša' (SDZb I, 47) ili, bolje, 'buklija': *bäklica* u Pirotu (SAN); u Svrlijgu je *bäklica* (tj. *bé*—?) dem. od *buklija* (SAN). Ovo drugo značenje se nalazi i dalje, u bugarskom jeziku: bug. *бѣклица*, isto kao i *бѣклѣ*, znači 'ploska' (Romansky, l. c.).

U bugarskom jeziku nalazimo još i ove tipove: *бѣклѣ*, *бѣкелѣ* i *бѣкилъ*, (isp. ЕПР i Romanskog, l. c.); samo se Mladenov i Romansky ne slažu u pogledu značenja. Romansky navodi značenje 'faßartiges hölzernes Wassergefäß', dok kod Mladenova imamo uopštavanje, upućivanje — valjda zbog oblika — na *бокалъ*. Očigledno je, s obzirom na gore izneti materijal, da je i kod Bugara ovo *drven* sud, da, dakle, nema bliže veze sa bokalom.

7. Tip *bakva*.

Potvrde: *bakva* 'buca, sud za tečnost' (Lapčević, Težakov rad, 20), *bakva* 'koritance u kome stoji voda s kvasalicom, kovački alat' — u Kruševcu u Srbiji (SEZb XLII, 1928).

Većinom se javlja u obliku deminutiva. Vuk je u Šumadiji zabeležio *bàkvica* 'drven vodeni sud, cf. žbanj, čobanja'; Daničić (RJA) dodaje da inače za ovu reč nema potvrde. I zaista, iako mogu dodati još nekoliko primera, — areal ove reči nije veliki. Upotrebljava se samo u Šumadiji i zapadnoj Srbiji. Jedan izvor (SAN) izričito konstatuje da se u Svrliju u ist. Srbiji ne govori.

M. Đ. Milićević potvrđuje za Srbiju *bakvica*: 'sud za vodu' (SEZb I, 9) i 'sud u koji teče rakija pri pečenju' (o. c., 145).

bakvica se upotrebljava u okolini Beograda u Vinči, gde takođe označava drveni sud u koji teče rakija iz kazana (EM br. 18129); u Kragujevcu i okolini to je, međutim, pljosnat sud u kojem se nosi voda ili mleko. Obično se po dve bakvice stave na konja i tako se nose (SAN). U Užičkom okrugu opet je *bakvica* 'drveni sud za vodu' (SEZb VI, 761); reč se upotrebljava i u Kačeru (J. Pavlović, Kačer 1928, 48), i služi za označavanje suda za vodu.

bakva, bakvica je, dakle, drveni sud koji se upotrebljava uglavnom u dve funkcije: a) za prenos vode ili vina, i tada se tovari na stoku; b) kao recipijent u procesu pečenja rakije. Po značenju je reč, prema tome, bliska terminima *bakla* i *bukle* (v. napred), a takođe i nazivima *buca, fučija, vučija* (o njima će biti reči niže).

8. U jednom spomeniku iz XV v. javlja se reč *boketa* 'hirnula' (Daničić, RJA). Drugih potvrda za nju ne nalazimo.

9. U Župi (Pomoravlje), na Kopaoniku i u jednom delu južne Srbije *bokanik* znači: a) vrstu drvenog suda sa velikim bokovima i tesnim siskom; prima 4—6 l. vode; b) sličan zemljani sud, samo manji; sinonim je *ibrik* (SAN).

10. Tip *boca*. Ova je reč vrlo raširena u narodnoj upotrebi u mnogim našim krajevima. U najistočnijim krajevima Srbije je, međutim, nema; ali već kod Vuka je nalazimo.

Kod njega *bōca* znači 'eine Flasche, Bouteille, lagena'. Daničić je konstatuje, počevši od XVII veka, kod nekoliko primorskih pisaca (RJA, s. v.).

U Istri *bōca* znači 'flaša uopšte', ali se ova reč ne upotrebljava kod istarskih kajkavaca, koji govore jedino *flaša*, kako utvrđuje J. Ribarić (SDZb IX, 133). Zatim je nalazimo i u Poljicima (ZbNŽ VIII, 268). U građi SAN se beleži da *bōca* »u hrvatskim krajevima« znači 'mera: mezana, požunac, 2 holjbe'. Govori se u Hercegovini (SDZb III, 39). U Dubrovniku je *bōca* 'caklenica' (Zore, D. t., 5).

U Crnoj Gori i Boki Kotorskoj *bđca* znači meru za tečnost, od 3 l. ili malo više (Kostić, Stara trg. i industr., 178; SEZb XV, 463; SAN).

Iz istočnih krajeva Srbije (ali ne na krajnjem istoku) imamo takođe potvrda. Na Kosovu i u Metohiji *bđca* je 'jedna vrsta starinskih staklenih flaša koje su imale spolja ispupčenja' (Elezović, Rečn. kos.-met. dij. I, s. v.).

U Kruševačkoj Župi — ako je podatak tačan — *boca* je nešto sasvim drugo: to je sud u koji teče rakija kroz kazansku lulu (SAN). Međutim će ovo, izgleda, biti pogrešan oblik, jer se inače u mnogim susednim krajevima, često baš u tom istom značenju, upotrebljava tip *bđca*, sa *-u-* u korenskom slogu (v. niže, br. 11).

Najzad, kod Mladenova nalazimo bug. *бђца* = tal. *bozza*; reč ne mora biti u bugarskom jeziku knjiška, iako je naša došla sa zapada a na istoku je nema. Jer u grčkom i aromunskom zaista nalazimo *μρότσα*, *boťā* (v. G. Meyera, EW, s. v. botš).

Ima i dva derivata.

U Crnoj Gori i Primorju imamo tip *bocun*. Prvo ga za C. G. beleži Vuk kao *bòcūn*, a u pogledu značenja upućuje na *bđca*; i B. Miletić iz Crmnice beleži *bocūn* 'flaša' (SEZB XIX, 262—263, 369); u Riječkoj Nahiji se kaže *bocun* (vina) (Zb. N. Ž. XXVI, 294).

Daničić veli da se osim Vukovoga *bòcūn* iz C. G. ne nalazi više potvrda; ali se reč — što je s obzirom na njeno talijansko poreklo i prirodno — javlja na zapadu. Na Rabu je *bocūn* (*-ūnā*) široka staklenica (SAN); u Lici je *bòcūn* 'boca od više litara'; u graničnoj oblasti Dalmacije i Bosne reč se isto tako upotrebljava, i tamo znači staklen sud, bocu zapremine 6—10 l. Opleten je slamom da se pri nošenju ne može lako razbiti (SAN).

Na drugoj strani, u Makedoniji, imamo drugi derivat, i u drugom značenju. U Galičniku na albanskoj granici *бђцалче* je 'vrsta krčaga' (A. Belić, Galički dijalekat, 156).

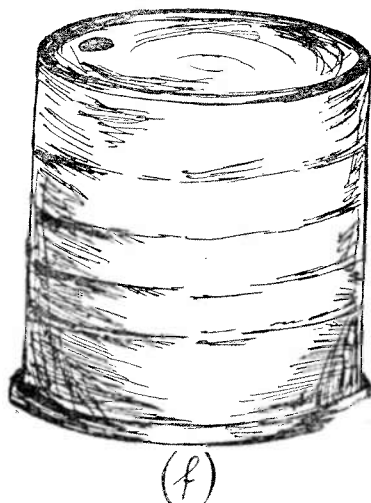
Prema tome se za *bocu* i derivate može utvrditi ovo. Reč *boca* je raširena u Primorju, u Hercegovini, Crnoj Gori i delu Srbije — i zatim u Bugarskoj; derivat *bocun* se ograničava na dugi obalski pojaš na Jadranu; derivat *bocalče* je makedonski. Značenje: obično staklen sud (fabričke izrade), što potvrđuje i *bocun*. U nekim krajevima u Hrvatskoj, a tako isto i u Crnoj Gori i Boki — to je mera za tečnost. Od ovih se značenja jako udaljava maked. *бђцалче* ('krčag') i kruševačko *boca* ('buca') — ako zaista postoji u narodnoj upotrebi.

11. *buca* se od priethodnog tipa ne razlikuje samo svojim korenskim vokalom, nego mnogo više svojim značenjem i geografijom svojeg prostiranja.

Kod Vuka reč nije zabeležena: ali Daničić iz Srbije navodi *bđca* sa ovakvom definicijom: 'drven sud u kome se nosi voda, upravo kao

žban, od malijeh duga, malo plosan, duguljastijeh dana, su dvije jame na dnu koje je obrnuto gore'. Iz drugih krajeva on ne nalazi potvrde. I M. Đ. Milićević donosi za Srbiju *buca* 'pljosnat drveni sud za vodu' (SEZb I, 8). Ali se reč javlja i u Hercegovini, u Crnoj Gori i u Sandžaku: sasvim istočne krajeve Srbije, međutim, ne zahvata; ne govori se ni u Bugarskoj i Makedoniji — ali *bucë* postoji i u albanskom jeziku. Elezović (o. c.) izričito veli da se ni na Kosovu i u Metohiji ne upotrebljava.

U zapadnoj Srbiji (Užice, Požega, Zlakusa, Dragačevo) *buca* ima značenje slično onome koje daje Daničić. S. Trojanović (SEZb XIII, 14) veli da je u užičkom kraju *buca* isto što je u Hercegovini *žban*, tojest drveni sud u kojem stoji voda. U tim krajevima Srbije *buca* se upotrebljava obično za donošenje vode sa izvora u kuću. To je oveći drveni sud, od borovih, smrčevih ili jelovih duga. Ima dva dna eliptičnog oblika i zbog toga je pljosnata. Kad se voda u buci donese, onda stoji u kući i upotrebjava se kao u drugim krajevima kanta. Ponekad se i neposredno iz nje pije voda, pa je zbog toga ostavljena jedna duga duža od ostalih — ona štrči i služi kao drška. Na gornjem dnu, koje je manje od donjeg, nalaze se prorezi kroz koje se pije ili sipa. Hvata oko 20 oka vode. Seljaci je nose uprčenu na leđima: za tu se svrhu drška probuši pa se priveže uže (SAN). Po istom izvoru užička *buca* ovako izgleda (e, f):

Kako isti izvor veli, *buca* u ovim krajevima je isto što u Šumadiji *bakvica*.

U Hercegovini je *būca* opet 'drven sud iz kojeg se pije voda, napravljena od duga' (SAN); u Crnoj Gori u nekim krajevima to je 'vista žbana za mleko i vino' (Kostić, Stara srp. trg. i ind., 93).

I u Sandžaku je to drven sud, ima dva dna i služi za vodu; ali se od užičkog tipa razlikuje — bar po izvoru na koji se ja oslanjam — time što ima sisak pa je nalik na testiju (SAN).

U Pomoravlju u Srbiji *buca* je sasvim nešto drugo, bar po funkciji: to je sud u koji teče rakija iz kazana pri pečenju: sudovi u kojima se prenosi voda — imaju u ovom kraju drugo ime. Potvrde su iz Kruševca, Svetozareva i dr. (SEZb VI, 267; SAN).

Prema tome imamo — po značenju — dva tipa buce: jedan dinarski (služi za prenos vode; Užice, Hercegovina i sl.), a drugi pomoravski (služi pri proizvodnji rakije: centralna Srbija).

U Šumadiji, kao što je sasvim prirodno, imamo ukrštanje dinarskog i pomoravskog tipa, pa tamo *buca* može biti i sud u kojem se nosi voda i recipijent za rakiju, iako ovo drugo značenje, izgleda, prevladuje. Za okolinu Kragujevca isti izvor (SAN) potvrđuje dva značenja: *būca* a) 'drven malo pljosnat sud za nošenje vode ili mleka, obično se nose po dve na konju; isto što i bakvica'; b) drveni sud koji se podmeće pod kazanovu lulu da u njega teče rakija kad se peče; malo veći od vodene buce'. Drugi neki izvori za okolinu Kragujevca (SAN) i za Gružu (SEZb XXII, 69) beleže samo ovo drugo značenje. Kragujevačka rakiska *buca* je opet sud sa dva dna, hvata oko 30 kg. Mesto ušiju katkad ima dva gvozdена kotura, i kroz njih se provlači čabrenik kad se želi nositi.

I u Beogradskoj Kolubari *buca* ima dinarski tip značenja: sud za vodu; samo se po materijalu od kojeg se pravi razlikuje od svih ostalih buca. Tamo je to zemljani sud (SAN).

U nekim od ovih krajeva ima i nekih morfoloških derivata ovoga tipa.

U Crnoj Gori i u Metohiji nalazimo *bucak* m., u Sandžaku *bucaka* f.

U Crnoj Gori se sa istoka, iz Kuča, potvrđuje *bucak* u značenju 'drven sud oblika burenceta optočen sa dva drvena obruča' (EM br. 1536). U Peći i okolini *bucak* je veći drveni sud od malikovine. Optočen je sa dva obruča, samo su ovde gvozdени. Sud je potpuno zatvoren i gore ima dva otvora: jedan na grliču, a drugi na ručici (EM br. 8068). U Novoj Varoši u Sandžaku *bucaka* je sud istog izgleda kao *buca* (o sandžačkoj buci v. gore), samo je vrlo mala. I *bucaka* je okovana gvozdenim obručima (SAN).

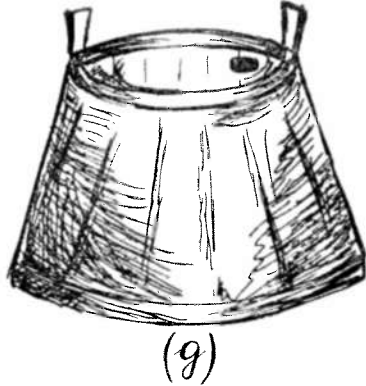
U Starom Vlahu (jugozap. Srbija) *bucac* je isto što i u Užicu *buca*, 'drven sud za vodu' (SEZb II, 4). Ali se tip *bucac* javlja još od XV v., u značenju 'sud za vodu i za vino, buklija' — dakle u drukčijem značenju (RJA); međutim se u naše vreme u Dalmaciji reč upotrebljava u istom značenju kao u Srbiji: 'buca, žban' (ibid.).

Naposletku, u Srbiji se javlja i *bucalo*.

Daničić veli za *būcalo* 'stap, bučka, vas lignenum butyro conficiendo' (RJA); i u Mlavi u severoistočnoj Srbiji *bucalo* je to isto: 'stap' (SEZb

V, 273). Kako se vidi, *bucalo* se po značenju razlikuje od ostalih *buc*-tipova.

12. Po jednoj mojoj informaciji *bùza* je u okolini Kruševca isto što i *buca* u ovim krajevima. To je recipijent za rakiju. *buza* je drven sud sličan čabru, samo pokriven s gornje strane. S donje strane se nalazi mali otvor u koji curi rakija iz kazana. Izgleda ovako (g):

Glasovna strana oblika *bùza* je pouzdana; u drugim izvorima se, međutim, ovakav oblik nigde ne potvrđuje, čak ni iz ovih krajeva. Možda -c- m. -z- pretstavlja samo grafičko beleženje zvučne afrikate? Isp. napred pomoravski tip *buca* (br. 11).

13. Koliko je meni poznato, tip *buča* se javlja *samo na jadranskoj obali*. Vuk beleži u Dubrovniku *bùča* "staklen okrugao sud sa grličem gore"; Daničić dodaje da je u Dalmaciji *bùča* "mjeden sud kao pola bukare". Više potvrda nema ni Daničić, a nisam ih ni ja mogao naći.

Istina, Daničić vezuje sa ovom rečju i *bùča* "cucurbita *lagenaria*" (u raznim krajevima, napr. oko Zagreba), a Daničiću se pridružuje i Berneker (EW, s. v. *buča*); ali je ta veza zbog značenja neverovatna. Kako se vidi, *buča* znači recipijent fabričke izrade, staklen ili metalan, i teško bi se moglo pomešati sa primitivnim sudom od tikve. Uostalom se tome protive i geografski razlozi.

buča je, dakle, u značenju suda u upotrebi samo u Primorju; svakako sasvim recentna pozajmica. U spomenicima je nemamo.

Derivat *bùčak* (-č*ka*) nalazimo opet samo u Primorju. U Dubrovniku je to opet staklen sud, ima grlič (RJA); međutim je u Istri naziv za drvenu bačvicu (SDZb IX, 136).

Na sasvim drugom terenu, u (istočnoj) Srbiji, Makedoniji i Bugarskoj, i u sasvim drugom značenju, imamo tip *bučka*.

Vuk veli da je »u Srbiji« [istočnijoj?] *bùčka* isto što i *bùčka*; a *bùčka* mu je, opet »u Srbiji«, "die Butterrolle, vas ligneum butyro confi-

ciendo', i upućuje na *stap*. Daničić veli da se od rečnika nalazi samo u Vukovom, a i inače kod primorskih pisaca i na zapadu ne nalazi potvrda, pa zaključuje da je potvrđena samo »u naše vrijeme« (RJA).

Međutim se u Vukovom značenju 'stap, sud u kojem se izrađuje maslo' — beleži na velikom prostranstvu u istočnim balkanskim oblastima.

U Homoiju *bučka* znači 'drven sud za mlekarenje; u njemu se mleko bučka da se maslo odvoji' (SEZb XIX, 329); u Mlavi opet 'stap, bucalo' (SEZb V, 273); u Srezu boljevačkom to isto (SEZb XIV, 339); u Zaglavku je *bučka* takođe 'duguljast drven sud za bučkanje masla' (SEZb XX, 14); a tako i u okolini Niša 'kačice za bučkanje masla' (SEZb XVI, reg.). I Belić beleži iz istočne Srbije (SDZb I, 174) subst. *búčka* f. i pored toga vb. *búčkam*.

Reč je — u istom značenju — poznata i na Kosovu i u Metohiji: *búčka* 'sud gde se bučka mleko' (Elezović, o. c., s. v.).

I u bugarskom jeziku *бучка* znači isto što i 'буталка, бутимъ, бучкало'.

Dakle je značenje vrlo specifično, a areal uglavnom utvrđen; u Makedoniji je, međutim, nema.

Međutim postoji i tip: *bučuk* 'drveni sud', na Zlatiboru (SEZb XXXIV, reg.); na Kosovu i u Metohiji *būčuk* (gen. *bučūka*) je 'mera za žito, brašno', sud nalik na *kūtao*; ima: dem. *bučūče* (Elezović, o. c., s. v. v.).

14. Očigledno narodnom etimologijom izmenjenu prietodnu reč prietstavlja Vukovo (u Srbiji) *būčka* 'die Butterrolle, vas ligneum butyro conficiendo'. Drugih potvrda za oblik sa -č- m. -č- nemamo.

15. Oblik *bučica* je dvosmislen. Mogao bi biti deminutiv i prema *buca* i prema *buča*. I u RJA stvarno i imamo primere i za jedno i za drugo. Na osnovu materijala iz zapadnijih krajeva Srbije, gde je *buca* obično, a *buča* nepoznato (v. gore, br. 11 i 13) — Daničić s pravom uzima da je *būčica* 'mala *buca*'; naprotiv, iz Dubrovnika i drugih primorskih krajeva on daje *būčica* 'mala *buča*'.

Inače bi teoriski *bučica* moglo biti i dem. od *bučka*; ali potvrda za takvu upotrebu nema. Pa ipak se u bugarskom jeziku nalazi *буче, буче* n. u značenju dem. prema *bučka* (ЕПР).

16. *bāčva* znači u Vukovom jeziku 'velika kaca zadnivena kao bure, dolium' (»Popiše mi iz *bačava* pivo«).

Reč se javlja gotovo u prvim spomenicima, još od XIII v. Daničić je nalazi u svim rečnicima sem Jambrešičevog, zatim kod mnogih primorskih pisaca, pa kod Divkovića i drugih. Upotrebljava se i u centralnim krajevima u Srbiji (po mojim informacijama), zatim u istočnoj Srbiji (SDZb I, 47: *bāčvica*), pa dalje i u makedonskom jeziku (*бачва*) i u Bugarskoj (*бъчва*). Tolika rasprostranjenost je, uostalom, prirodna, pošto

je pozajmica još opšteslovenska: isp. slovenač. *bəčvā, bāčva*, češ. *bečva*, st. rus. *бѣчва* (Bern., EW, s. v.).

I svagde je značenje: veliki drveni sud, veliko bure. Isp. i kod Daničića 'doliūm', a tapo i za slovenač. reči značenje 'Faß, Kübel', za češku 'Bottich', za rusku 'Faß' (Bern., l. c.).

17. Samo kod Vuka se nalazi *běčka* 'pivaško bure' — i više potvrda za ovu reč nemamo.

18. Iako je tip *běčka* opšteslovenski (maked. *бóчка*, bug. *бѣчка*, slovenač. *bəčkā*, češ. *bečka*, polj. *beczka*, st. rus. *бѣчка*, rus. ukr. *бóчка*), — u srpskohrvatskom jeziku ga ne nalazimo.

Isp., međutim, u istočnoj Srbiji *běčár* 'bačvar' (SDZb I, 47, 392).

Možda i maked. dem. *бáче* 'бардаче, стомниче за вода' (Maked. jaz. I, 162) pretstavlja deminutiv od **běčka*, sa srpskohrvatskom zamenom *ь > a*. Što se obrazovanja tiče, *баче*: **bačka* stajalo bi u istom odnosu kao u bugarskom jeziku dem. *буче*: *бучка*.

19. I *badanj* < *bьдънь* je opšteslovenski tip (isp. slovenač. *bəðenj*, češ. *bedna*, polj. *bednia*, d. luž. *bětnař*, polap. *bādan*, ukr. *бóдня* (Bern. s. v.).

Imamo dosta potvrda iz raznih oblasti naše jezičke teritorije.

Vuk beleži *bādanj* iz Hrvatske kao 'kaca u dnu uska a gore šira, osobito za grožđe i šljive' [kajkavski oblik je, dakako, *bedenj* (Daničić, RJA, s. v. *badanj*)] i iz Crne Gore: 'kaca, die Kufe'.

Reč se nalazi u svim našim starim rečnicima, počevši od XIII v. Znači 'labrum, kada, kaca' (RJA); samo kod Vuka postoji i značenje velika šuplja klada, što kroz nju teče voda, te obrće kolo na kašičari vodenici'.

Govori se i danas u Dubrovniku: *bādanj* 'Kufe' (Rešetar, Der štok. Dial., 225), pa u Hercegovini: *bādanj* [akc.?] 'veliki sud za vino' (SAN).

Iz istočnijih krajeva Jugoslavije, naročito iz Srbije, međutim, nema potvrda. Istina se u Okrugu kruševačkom (kao i u Dalmaciji) nalazi toponim (ime sela) *Badanj* (RJA): ali to može biti i u vezi sa korenom *badnj-* koji nalazimo i u *badnjak* i sl., a takođe i sa onim *badanj* koje znači 'gomila' i sl. (v. RJA za potvrdu). U svakom slučaju, nepostojanje ove reči i u istočnoj Srbiji neće biti slučajno, jer je ne nalazimo ni u makedonskom ni u bugarskom jeziku.

Značenje tipa *badanj* je, dakle, gotovo svagde: veliki drveni sud, kaca. Slično je značenje i u drugim slovenskim jezicima (isp. Bernekera, l. c.). Kako odatle izlazi, u narodnoj proizvodnji kod Slovena *badanj* ima važno mesto.

20. *buduk*. Reč se javlja u Srbiji i u Makedoniji.

U Đevđeliji i okolini *бугук* je 'sud sličan stomni, samo se pravi od naročite zemlje'. Naročito dobri buduci izrađuju se u Kukušu u Grčkoj (SEZb XXXII, 248).

U Kruševcu je, međutim, dem. *buduće* terminus technicus za jednu spravicu koja se upotrebljava u grnčarskoj proizvodnji. Pravi se od roga ili od bleha i služi za šaranje sudova koje izrađuju grnčari (SEZb XLII, 61).

O rasprostranjenosti ove reči nemam detaljnijih podataka.

21. *botilja* je reč ograničena na Primorje i Crnu Goru. Zacelo je recentna, jer označava modernu 'flašu'.

U Poljicima je *bòtilja* 'mala posuda', a *botiljun* 'velika caklena obla posuda' (Zb.N.Ž. VIII, 268); u Dubrovniku *botilja* znači isto što i *boca* (B. Đaja, Pomor. I, s. v.); u Crmnici u Crnoj Gori B. Miletić beleži *botìlja* u prostom značenju 'flaša' (SDZb IX, 264). Isp. i sa Prčanja u Boki pl. *botìlje* (Der. št. D., 211).

Vuk potvrđuje, opet samo za Primorje, oblik *bòtulja* 'eine Flasche, Bouteille, lagena'.

U Konavlima je *botija* 'staklenka' (Zb.N.Ž. VIII, 108); isp. u gradu Dubrovniku *botilja*.

Najzad, kod jednog hercegovačkog pisca (Ćorovića, Srp. knj. gl. XXIII, 16) javlja se oblik *boletina* (»Meni ti ponudi vinom, ako hoćeš da se ta *boletina* brže isprazni«). Je li to štamparska greška?

22. U Lici se upotrebljava i *bùtulja* 'staklenka, flaša' (po mojim informacijama).

U bugarskom jeziku *буџиулка* ima isto značenje kao i rus. *буџиулка* (ЕПР); svakako knjiška reč.

23. U bugarskom jeziku *буџиуој* znači 'Flasche' (BA III, 283).

24. Tip *butin*. Reč ne nalazimo u srpskohrvatskom jeziku, ali je vrlo raširena u Makedoniji i u Bugarskoj. To je opet mlekarski tehnički termin, znači što i *stap* i srbijansko *bučka*. U butinu se »mete« mleko radi izrade masla.

Za Makedoniju uopšte imamo potvrdu *буџиуи* 'bučka' (SEZb II, 98); zatim iz kičevskog kraja (SEZb LI, 406) i iz Galičnika (SAN) tako isto *буџиуи*.

Reč se u obliku *буџиуиъ* javlja u Skopskoj Crnoj Gori (SEZb VII, 448), a u obliku *буџиуи* oko Đevđelije (SEZb XXXII, 254).

U bugarskom jeziku varijante su *буџиуиъ*, *буџиуиъ* m. i *буџиуи* n. (ЕПР).

Bugari imaju — opet u istom značenju — i *буџиулка* (ЕПР).

25. Kod jednog primorskog pesnika nalazimo oblik *botac* 'vinski sud, boca' (RJA). Daničić misli da *botac* može stajati mesto *botač* < tal. *bottaccio* — i to iz versifikatorskih razloga.

26. Tip *bure* raširen je uglavnom u srpskim krajevima i u bugarskom jeziku.

Kod Vuka *bùre* (i dem. *burénce*) znači 'das Faß, dolium, cf. kaca'.

U Beogradu je ovo standardni naziv za veliki drveni sud.

U Srezu boljevačkom *bure* je 'sud od gorunovog drveta razne veličine, ali manji od bačve' (SEZb XXXII, 230). Upotrebljava se i u Homolju (SEZb XIX, 208, 375) i u Bugarskoj: *δύπε*.

Isp. i dem. pl. *burici* u Metohlji (Stevanović, izveštaj u God. Zad. S. i V. Stojanovića VI, 64).

Ali se ne može reći da je reč nepoznata u zapadnijim krajevima. Javlja se tamo još od XVII v. Daničić nalazi *bure* kod Mikalje, Đ. Rapića i J. S. Reljkovića (RJA).

Osim toga, na zapadu — i samo na zapadu — nalazimo tipove *burica*, *burača* i (isp. niže) *burilo*.

Značenje tipa *bure*: veliki drveni sud sličan bačvi, ali manji od nje.

būrica f. se upotrebljava u Istri. Po Daničiću (RJA) znači 'drven sud od dužica sa zaklopcem i s dva uha, u kom se nosi hrana pastirima i ljudima koji rade u polju'; po Ribariću (SDZb IX, 136) u Vodicama u Istri to isto: 'drvena okrugla posuda, u kojoj se nosi hrana radnicima u polje'. Areal istarske reči naslanja se na Sloveniju, gde takođe imamo *būrica* 'Holzgefäß' (A. sl. Ph. XII, 455).

Usamljena je, ali etimološki jasna, *burača*. Reč se upotrebljava u Dalmaciji u okolini Knina. Za razliku od t. *bure*, *burica*, koji znače drvene sudove, — *burača* je pastoralan termin: 'kožna vinska čutura sa zapašaćem' (SEZb XIII, 14).

27. Tip *burilo*. Raširen je u našim centralnim i istočnim krajevima i u Makedoniji.

Daničić potvrđuje *burilo* iz narodnih govora u Hercegovini i ovako ga opisuje: 'drven sud za vodu od 20 do 25 oka, kao bure, ali mnogo duže nego šire, da se lakše može uprtiti na konja, po dva, s obje strane po jedno. Burilo je bez uha a su dvije rupice'. I dodaje: »isp. buca«. I S. Trojanović (SEZb XIII, 14) daje nam za Hercegovinu precizan opis burila. Po njemu je to sud za nošenje vode, isti kakav se u užičkom kraju zove *bremenica*. Veće je od buce. Ima duguljasta dna, sa gornje i donje strane. Na gornjem dnu su dve rupe: iz jedne se pije, kroz drugu se sipa. Ako služi samo za vodu, onda se pravi od borovine; ali ako treba u njemu da se drži i mleko, onda je od čamovine.

Iz centralnih krajeva ima i drugih potvrda. U Crnoj Gori u Zeti i Lješkom Polju *burijelo* je 'sud za vino, obično prima 3—5 l'. (SEZb XXXVIII, 531); u Kučima *burilo* 'drven sud za vodu' (M. Miljanov, Cel. dela, rečn., s. v.; SEZb XLVIII, 61). Upotrebljava se *burilo* i u Boki Kotorskoj (RJA). U Stullijevom rečniku znači 'doliolum'.

Na Kosovu i u Metohiji *bur'ilo* je isto što i *bure*, a po zapremini jako varira; ali se upotrebljava i dem. *burilce* (Elezović, s. v. v.).

U Skopskoj Crnoj Gori *бурило* je 'bure od 40—50 oka' (SAN); u Đevdeliji i okolini — to je 'sud kao bačva, samo manji od nje, prima 50—80 oka' (SEZb XXXII, 298).

Isp. takođe u Vranju *burilo* (SAN), u Metohiji pl. *burilad* (Stevanović, God. Zad. S. i V. Stojanovića VI, 64)¹⁾.

U bug. jeziku postoji i *бурня* 'Faß' (A. sl. Ph. XII, 455).

Značenje, kako se iz materijala vidi, pomalo varira. Ipak je u svim krajevima to drven sud nalik na bačvu, samo manji od nje, dakle vrsta bureta. U Hercegovini ima funkciju sličnu kao *žban*, *vučija*, *bakla*, *bakva* ili *buca*: upotrebljava se za transport vode.

28. Tipovi *barile*, *barilo*, *barelo*, *barjelo*, *barjela*, *bario*. Reč je vrlo raširena u našim zapadnim i centralnim krajevima, a takođe i u drugim slov. jezicima.

Potvrda za pojedine varijante:

bàrile (RJA, s. v.).

bàrilo — u Crnoj Gori (Vuk). Rešetar (o. c., 226) iz Ozrinića u Crnoj Gori navodi drukčiji akcenat: *barìlo*.

bàrelo (RJA, s. v.). Iz Ozrinića ovaj tip beleži Rešetar (l. c.), iz Crmnice B. Miletić (SDZb IX, 259, 265).

bàrjelo je Vukova varijanta sa »jugozapada«.

bàrjela f. — u istočnoj Hercegovini (SDZb III, 9).

bario. — Za »južne krajeve« beleži ga Vuk; govori se tako i u Boki (SEZb XX, reg.).

Dva su značenja ovih tipova. Jedno je: sud izvesne vrste; drugo je: mera.

Za prvo značenje imamo ove potvrde: od Daničića: 'bačva, bure'; iz Boke Kotorske: 'sud za vodu' (SEZb XX, reg.); iz Crmnice: 'pljosnat sud za vodu' (SDZb IX, 259, 265). I Vuk veli da je *bàrilo* u Crnoj Gori 'duguljasta fučija (kao u Loznici bremenica) u kojoj se nosi voda... Barilo se... uprti na leđa poprijeko, kao breme drva'. Dakle je to sve sud za vodu, po funkciji sličan buci. Kao i buca u nekim krajevima, tako se i *barilo* u Crnoj Gori nosi na leđima, a možda i u drugim krajevima.

Za drugo značenje, mere, imamo potvrdu od samog Vuka. Dok za prvo značenje daje lokalizaciju, dotle ovde bez takvog ograničenja veli 'nekaka mjera za piće... etwa eine Tonne' (»koliko je Dunavo, ima u njemu sto *barila* vode«). I Daničić, na osnovu analize materijala u RJA, daje definiciju 'mjera za piće'.

Beleži se još jedno značenje: 'ploska, buklija, čutura' — to značenje Daničić nalazi u Belostenčevom i u Jambrešićevom rečniku. Ali kako

¹⁾ Isp. u Srbiji toponime *Burilovo* i *Burilčevo* (RJA, s. v. v.).

drugih potvrda za ovo nema, to je verovatno da su stari leksikografi, sami ne upotrebljavajući ovu reč, dali pogrešno tumačenje.

U Ozrinićima postoji — bar prema Rešetaru (isp. napred) — razlika u značenju između oblika *barìlo* ('bure') i *barèlo* ('40 oka').

U bugarskom jeziku je *барѳло* = franc. *baril* (EIP); ali terenskog kontinuiteta između našega i bugarskog areala — nema. Između jedne i druge teritorije danas je areal tipa *burilo* (v. gore, br. 26).

Inače je reč poznata i drugim, vanbalkanskim slovenskim jezicima; samo nema glasovnih momenata koji bi joj obezbeđivali starinu. Zato Berneker (o. c., s. v. *barilo*) i može da kao izvor pored tal. *barile* pretpostavi i franc. *baril*. Isp. slovenač. *barit* 'Fäßchen', polj. *baryta* 'Faß'; *bestimmtes Maß* i dr. (l. c.).

Deminutivi su u Primorju *bärjelić* i *bärjelac* (RJA); isp. i slovenačko *barìlac* (Bern., l. c.).

Prema svemu tome, ako Belostenčevo i Jambrešičevo svedočanstvo ne uzmemo u obzir, jer je sumnjivo, — dobivamo za osnovu *baril*-jedno značenje ograničeno na primorske krajeve i Crnu Goru — vrsta (pljosnatog) bureta, i drugo, šire rasprostranjeno (sudeći po Vuku): mera za tečnost.

29. bārdāk. Ovo je istočnobalkanski tip. Vlada uglavnom u Srbiji, Makedoniji i Bugarskoj.

Prvo ga imamo kod Vuka, koji bez naznake pokrajine daje značenje 'krčag ili staklo s noscem, irdene oder gläserne Kanne'. M. Đ. Miličević potvrđuje ovu reč za Srbiju (SEZb I, 8), sa značenjem 'zemljani sud za rakiju'. U Šumadiji oko Kragujevca to je takođe 'zemljani sud za rakiju sa grlicem i drškom' (SEZb XXII, 25, 72 i reg.). U Homolju opet 'zemljani sud iz kojeg se obično pije meka rakija pred ručak' (SEZb XIX, 18). Na Kosovu i Metohiji *bārdak* (gen. *bārdāka*) je 'kupa, povelika čaša sa drškom ili bez drške, mali zemljani krčag za vodu bez nosca, samo sa drškom' (Elezović, s. v.).

I u Makedoniji je *бapгak* 'krčag, mala stonjica iz koje se obično pije voda' (Đevdželija i okolina, SEZb XXXII, 248). Isp. i bug. *бapгакъ*.

Ali iako je reč orijentalnog porekla (tur. *bardak*), ipak je nalazimo i u zapadnijim krajevima. Pre svega, tu nam je Vukovo svedočanstvo koje upućuje na *zapadnu* Srbiju; zatim — samo sa nešto drukčijim značenjem — Vuk beleži i iz Boke Kotorske, iz Risna, *bārdāk* 'bijel i šaren sud koji se u Srbiji zove *bokar* i *milojka*, u Paštrovićima *majulika*'. A kod Daničića nalazimo za ovu reč potvrde još od XV veka, dakle iz prvih dana turske dominacije na Balkanu. U Mon. serb. imamo *bardakъ*; kod Mikalje *bardak* 'guttulus', kod Belle u značenju 'vas', kod Belostenca 'vrč' kod Stullija 'lagena, urceus'. Ali je manje pouzdano koliko je reč poznata i u narodnim govorima odgovarajućih oblasti.

Sva se značenja, kako se vidi, mogu svesti na: zemljani (ređe stakleni) sud, krčag, iz kojeg se pije voda ili alkoholna pića. Funkcija je, a i format, isto kao kod tipova *bokal*, *bokara*, pa i *buklija*. Zbog svoje namene ličnoj upotrebi bardak obično ima grlić, a često i dršku. Može biti išaran (kao u Risnu).

30. U bugarskom jeziku *бѣргукъ* znači isto što i *баргакъ* (ЕПР).

31. Na Kosovu i u Metohiji *burduljka* je 'rabadžiski sud za vodu naročitog oblika a nosi se o gužvi obešen ispod kola kod svračina' (Elez., s. v.) Tačnijih podataka o obliku burduljke i materijalu od kojeg je načinjena — nemam.

32. U bugarskim govorima *бургакъ* je opet isto što i *баргакъ* i *бѣргукъ* (ЕПР).

33. Na Kosovu je *būrgān* (-ānā) 'balon za rakiju', *būrgānče* 'veliki stakleni sud u kome se drže najčešće alkoholna pića, vino ili rakija; može biti opleten prućem' (Elez., s. v.). Bug. *буркан*, *борканче*. 'Einmachglas' (BA III, 283).

34. Tipovi *broka*, *brokva*, *broketa*.

Znače otprilike isto što i *bokal*. Potvrđâ za njih nema mnogo i mahom su iz oblasti bliskih Primorju.

U Hercegovini: *brōka* 'brocca, urceus, sud od tenečke kao kova' (RJA). Po mojim informacijama *brōka* u okolini Mostara ima cev i sito, služi za polivanje bašte.

U Crmnici: *brōkva*, 'bokal' (SDZb IX, 263, 393).

Daničić, najzad, u svom Rječn. iz knj. st. nalazi jedan primer *brōketa* [odakle mu akcenat?] 'mali sud vodeni, hirnula'. U RJA je to jedina potvrda.

B) Tipovi sa inicijalom *p-*

35. *pot* m., *pota* f., *pote* n.

U Primorju se upotrebljava oblik muškog roda: *pōt*. Znači mali sud za tečnost, lonče: siuži za piće, a ponegde i kao mera.

Na ostrvu Silbi *pōt* je 'malen sudić, kojim se grabi voda iz kabla' (RJA); u Dubrovniku je *pot* 'scodella di lata' (Bartoli, Das Dalm. II, 299); u Hercegovini *pōt* znači 'sud iz kojeg se pije voda' (SAN).

Međutim na Prčanju u Boki *pōt* je mera od oko 1/2 l., ono što se u Dubrovniku zove *kūttō* (Der štok. D., 273), tako da se dubrovačko i prčanjско značenje ne poklapa.

U Srbiji je, naprotiv, u upotrebi oblik *pota* f. I značenje je drukčije nego na zapadu. Ovdje je *pota* terminus technicus kod zanatlija. Bar takvo joj je značenje na Kosovu, gde je *pōta* 'kujundžiski lonac od grafita koji se upotrebljava pri livenju' (Elez., s. v.), a s tim se slaže i potvrda iz

Kruševca: *pota* je opet 'grafitni lončić koji upotrebljavaju zanatlije' (SEZb XLII, 93).

Naposletku, treći oblik, *pote* n., govori se u Makedoniji. To je svakako deminutiv od prethodnoga tipa (ili od **pot* m.). U Đevdeliji i okolini *ūoūie* je 'mali zemljani ibrik iz kojeg deca piju vodu' (SEZb XXXII, 248).

Kako se vidi, ovaj tip se specijalizovao u raznim značenjima. On može označavati — prema krajevima — razne sudove. Oni služe raznim svrhama i grade se od raznog materijala (metal, glina). Ali je uvek jedna zajednička crta: svuda je to *mali* sud, na Prčanju ne veći od 1/2 litra. Pa ipak se baš na Prčanju beleži i dem. *potîc* (Der štok. Dial., I. c.); isp. i maked. *ūoūie* n. — Geografskog kontinuiteta između zapadnog i istočnog areala izgleda da nema.

36. Drugi tip sa inicijalom *p-* je *ūoūepъ*, koji ne živi u narodnoj upotrebi, ali se nalazi u Daničićevom Rječn. iz knj. st. (isp. RJA, s. v.). On znači 'calix, ποτήριον', dakle isto što obično znači i *putir* (v. niže).

Međutim se ova reč, sa istim vokalizmom u korenu (*pot-*) nalazi u makedonskom i bugarskom jeziku. U Prilepu, naprimer, *ūoūupъ* je 'златна или сребрена чаша за причест' (A. Tahovski, Грчки зборови во македонскиот народен говор, Skoplje 1951, s. v.). U bugarskom jeziku tako isto *ūoūupъ* (ЕПР).

Značenje: pravoslavni crkveni termin.

37. U srpskohrvatskom jeziku, međutim, mesto prethodnog tipa nalazimo danas samo *putir*, *putijer*. Ali značenje mu je ipak šire.

Vuk iz Crmnice u Crnoj Gori beleži *pūtijer* [upravo: *put'ijer* (Miletić, SDZb IX, 254)] 'vide čaša', i dodaje: »a što je u nas putir, oni zovu *kaliž*«. Zato Vuk, naravno, s. v. *pūtīr* daje značenje crkvenog termina: 'Kelch, calix, cf. kaliž'. Iveković i Broz dodaju (s. v. *putijer*) da se i u Hrvatskoj [gde?] zove *putir* ono što je u Crmnici *kaliž*, tojest po tome bi izlazilo da je *putir* termin i u katoličkoj crkvi. Ali o tome nemam daljih podataka.

Obično, laičko, značenje očuvano je, dakle, u Crnoj Gori. To značenje, uostalom, nalazimo i u crnogorskom *pućerica* 'mali sud od duga, cf. kablič' (Vuk).

U Dubrovniku postoji tip *pūtara* 'sud, u čem se maslo tuče' (Štrekelj, Slav. Lehnw., 78). Drugih potvrda nisam našao.

Najzad, u Istri se javlja *pūtrih* 'ručna posudica', identično sa slovenačkim *putrh*. (Ribarić, SDZb IX, 185).

38. U Šumadiji, zatim, govori se reč *putunja* u značenju 'drven sud za kljukanje grožđa u vinogradu; do podruma se prenosi na konjskim samarima' (SEZb XXII, 12). I u Beogradu je reč poznata kod starinaca.

C) Tipovi sa inicijalom v-

39. Vrlo rasprostranjen je — i jedino on je sa v- i rasprostranjen — tip *vučija*,

Kod Vuka je *vučija* 'ein aufrechtstehendes Faß, Wanne, cadi genus', dakle vrsta bureta.

I predmet i naziv postoji u našim brdskim krajevima na širokom prostiranstvu od Jadranskog Mora do bugarske granice.

Reč je poznata u Lici i tamo znači 'sud u kojem se donosi voda s izvora' (J. Sekulić, Lički kalendar 1941, 97).

Sa dalmatinske obale nam je potvrđuje Ćipiko (Kraj mora, 1911, 13). U dalmatinskoj Zagori *vučija* je 'drvena posuda u formi plosnatog bureta u kojoj se nosi voda sa česme' (I. Ujević, Dokonice, Zagreb 1906, 51). U Poljicima je to sličan sud i upotrebljava se u slične svrhe. Tamo su *vučije* »visoke do 80 sm., lipo izdilane od jelovine... doli širje a gori užje, a ove, što sada gone na konjim i mazgam, jednake su gori i doli«; kako se vidi, oblik može i da varira (Zb. N. Ž. VIII, 265).

U Bosni oko Kupresa *vučija* je tako isto 'sud u kojem se na konju nosi voda' (SEZb XXV, 62).

Iz Dubrovnika se beleži *vučija* kao 'kaca, kačica' (M. Stojanović, Šala i zbilja, 193).

I za Srbiju, osim Vuka, imamo dosta podataka. Reč je vrlo odmaćena u zapadnoj Srbiji. O *vučiji* u užičkom kraju daje nam precizne podatke građa SAN. Tamo je *vučija* sud u kojem stoji voda doneta sa izvora ili bunara. Nalik je na manji čabar, samo nije pljosnata. Zadnivena je s oba kraja, i na gornjem kraju ima dva jednaka otvora, jedan na sredini, a drugi na ivici. Jedna duga je ostavljena duža od drugih, probušena je na dva mesta i kroz te rupe se provlači kanap pa se tako obesi na obramnicu. Kao što se vidi, ovde *vučiju* nose i ljudi.

U Šumadiji se opet u *vučiji* nosi voda, ali na konju. Tako je, naprimer, u Kragujevačkoj Jasenici. *Vučija* je tamo oblika dugačkog bureta (SEZb XXII, 12),

Dalje na istok u Srbiji *vučija* takođe postoji kao termin. Ali se u Pomoravlju ne upotrebljava za transport, nego je to 'sud u kojem se drži piće' (SEZb X, 62).

Ni u okolini Niša se *vučija* ne upotrebljava za prenos vode, nego je to samo 'čobanja od borovine iz koje se pije voda' (SAN).

U drugim nekim krajevima istočne Srbije ova reč je takođe poznata; ali *vučija* danas tamo ne služi uopšte kao recipijent za tečnost, nego se u njoj čuvaju domaći predmeti. Takva je funkcija *vučije*, naprimer, u Planinici i Vrbovcu u timočkom kraju. To je, međutim, ipak sud sa okruglim dnom. Načinjen je od divenih duga, isto kao i *vučija* zapadnog

tipa. Visoka je $1-1\frac{1}{2}$ m., drži se postavljena uspravno. Prečnika je do 30 cm. (SAN). I po jednom drugom izvoru iz iste zbirke *vučija* je »u Srbiji« 'stara kaca za stare stvari'. U jednoj narodnoj pripoveci iz Kučajne (Mlava) pominje se *vučija* puna novaca (Gl. Etn. muz. VII, 107).

U bugarskom jeziku se *вучія*, naprotiv, javlja u značenju 'бъчва, бѣчка', i služi za prenos vode na konju (Gerov, s. v. вучия, фугия).

Prema svem ovom materijalu, *vučija* je veliki drveni sud. Upotrebljava se na širokom prostranstvu u Jugoslaviji i Bugarskoj. Rečju *vučija* obično se u brdskim krajevima naziva sud koji služi za donošenje vode sa izvora. Ali ponegde danas služi samo kao rezervoar za vodu, pa čak i kao zamena sanduka ili ormana. To, naravno, ne znači da i u tim krajevima ne postoji potreba za transportom vode i za sudovima kojima se taj dovoz obavlja. Samo se tamo takav recipijent naziva drukčijim imenom (u Kruševcu je to *bakva*, u Timočkoj Krajini *bakla*, *baklica* i sl.; isp. gore, br. 6, 7), a *vučija* se specijalizovalo u druge svrhe.

40. *voznik* je termin u istočnoj Srbiji i na Moravi. Belić (SDZb I, 433) beleži iz timočkog kraja *voznik* 'mera za kukuruz', zatim (o. c., 61) *voznik bure*. I u Srezu boljevačkom *voznik* je veliko bure, bačva, i prima 100—500 l. tečnosti. Ako je zapremina ispod 100 l., onda se upotrebljava dem. *voznice* (SEZb XXXII, 230).

Iz drugih krajeva nisam našao potvrda.

41. Na sasvim drugoj strani, u Cimnici u Crnoj Gori, upotrebljava se reč *váž* u značenju 'širok krčag bez drška' (SDZb IX, 259). Mogućno je da se reč govori i u nekim mestima u Dalmaciji, ali ja je nisam nigde mogao konstatovati u izvorima.

42. I, najzad, u bugarskom jeziku se javlja varijanta *варель* 'барило' (ЕПР); ni iz naših govora u istočnijim krajevima ni iz makedonskog jezika ova *v-* varijanta tipa *barile* — ne potvrđuje se; i u albanskom jeziku za nju (*varielë*) postoji potvrda samo iz govora u Grčkoj (Helbig. Jahresber. d. rum. Inst. zu Leipzig, 67).

D. Tipovi sa inicijalima *f-*

43. *fučija* je samo glasovna varijanta tipa *vučija*. Ona je, naravno, primarnija, ali je mnogo ređa u našim govorima. Pa ipak se ne može reći da nema i za nju pouzdanih potvrda,

Poznaje je i Vuk: *fučija*, samo je upućuje na *vučija*. Daničić nalazi za nju primer kod M. A. Reljkovića, a od rečnika samo u Stullijevom ('žetak'). Daničić daje značenje 'njeka bačva što se ne drži pološke nego uspravo stoji' (RJA).

Osim ovih potvrda našao sam još samo jednu, u Homolju (SEZb XIX, 387—388). Tamo je *fučija* 'veliki sud koji samardžije nose na osa-

marenim konjima'. Kao što se vidi, u ovom kraju severoistočne Srbije *fučija* ima značenje kao *vučija* na zapadu naše jezičke teritorije, a ne kao *vučija* na našem istoku. Prema tome se i za tip *vučija* | *fučija* uzet kao celina može utvrditi od Jadrana do Bugarske kontinuitet u značenju 'sud u kojem se nosi voda' ili sl., bez obzira na promenjeno značenje u nekim mestima u istočnoj Srbiji. Samo je pitanje glasi li homoljski oblik zaista *fučija* — ili je to »poknjiževljeno« pisanje za *vučija*. Činjenica da se i u bugarskom jeziku govori takođe i *фучија* (Gerov, s. v.) upućuje na to da bi i ist. srbijansko *fučija* moglo postojati.

44. Тип *фучеле* 'burence' upotrebljava se u Galičniku u Makedoniji (Belić, Gal. dij. 240).

45. Dalje, pored pominjanog tipa *pota* 'grafitni lončić' (isp. gore, br. 34), nalazi se, bar u Kruševcu, i varijanta *fota*; isti izvor u istom značenju beleži obe varijante (SEZb XLII, 93), Da li se i drugde naporedo sa *pota* govori i *fota*, ne mogu reći.

Na kraju, u bugarskom jeziku se pored varijanata *фучија* i *вучија* upotrebljava u istom značenju i tip *фучија*. Njegovo značenje je, po Gerovu (s. v.), 'особна каца съ тѣсно дѣно, а широко устие, за прѣнасяние въ нежъ нѣчто съ конь'. Iz srpskohrvatskih i makedonskih govora — nema potvrda.

Toliko tipova sam ja uspeo da konstatujem i propratim; a verovatno je da bi dalje traganje našlo i još koji. Ima, naravno, i drugih reči sa sličnim značenjem i sa početnim labijalom, pa ipak ih ovde ne uzimam u obzir, zato što se oblikom već dosta udaljuju od napred pomenutih 45 tipova. Naprimera *pèhar*, *pejar*, *pajar*; *vìka* < n. grč. βύκα; *ploska*: *Flasche*; *pagur*, *pabur* (isp. Tahovskog, o. c.) i sl. Isto sam tako izostavio i one tipove za koje zasad nisam mogao utvrditi pravu *narodsku* upotrebu: *bàlōn* 'stakleni sud za vino'; *váz[n]a* 'porcelanski, stakleni ili metalni sud za cveće' itd.

III.

Kad sam ovako izneo materijal koji se odnosi na tu terminologiju, sada se mogu pozabaviti raznim problemima koji iz njega iskrsavaju.

Zadržaću se prvo na pojedinim *oblicima*. U većini slučajeva naši tipovi pretstavljaju reči sa jasnim ili prilično jasnim entimologijama; ali to, prvo, ne važi za sve njih, a, drugo, posmatranjem celog ovog niza reči dolazi se do ponekih zaključaka do kojih bi nemoguće bilo doći da su se posmatrale izolovano. Da podem, dakle, redom.

Uzeću prvo tipove *bòkāl*, *bòkola*, *bòkār*, *bòkara*, *bùkār*, *bùkara* i sl., a zatim dalje oblike sa korenskim *b—k—*: *bùklija*, *bùklica* itd.

Ne slažu se svi lingvisti u njihovom tumačenju u južnoslovenskim jezicima. S k o k (Arch. f. slav. Phil. XXXI, 319), R o m a n s k y (Jahresber.

des rum. Inst. XV, Leipzig, 17) i Vasmer (Roczn. slaw. III, 276), naprimera, za mnoge od ovih oblika uzimaju kao izvor balkanski latinitet; Scheludko (Balk. Arch, III, 266—267), opet, misli da je najprostije poći od talijanskog *boccale* (i *pocula*, *poculo*, *pocolo*), odakle bi se svi ovi i slični oblici mogli objasniti.

Ja ću, međutim, pregledati ove tipove jedan po jedan.

Jasno je, naravno, da se tip *bòkāl* m. svodi na tal. *boc[c]al[e]*, kako je to još Daničić zabeležio (isp. RJA, s. v.; za dalju etimologiju talijanske reči v. REW. s. v). Ali tip *bòkòla* f. već nije jasan na prvi pogled. Istina je da smo u Istri zabeležili i dem. *bokalèta*, koji pokazuje tal. dem. suf. *-et[ɛ]a*; ali se ovim ne bi moglo objasniti ni *-o-* u drugome slogu u *bòkòla* niti akcenat (*bòkòla* f. prema *bòkāl* = *bokāl* m.). Zbog ta dva razloga i ne vredi upućivati na paralelizam u parovima *bòkār*: *bòkàra* ili *bùkār*: *bùkàra*, gde su i vokalizam i akcenat u potpunom skladu. Zato se *bòkòla*, razume se, mora odvojiti od *boccale*; i njoj bi kao supstrat najbolje odgovaralo jedno talijansko *bóccola*, samo ja nisam kod ove talijanske reči mogao da nađem odgovarajuće značenje (isp. *boccola* 'borchia da affibbiare; medaglia'). Prema tome se ovde mora uzeti tal. *pòcula*, *poculo* i sl., koje takvo značenje stvarno ima; inicijalno *p-* izmenjeno je u *b-* zbog toga što kod srodnih tipova (*b—k-*), u prvom redu kod reči *bòkāl*, imamo redovno *b-*, a ne *p-*.

Drugo pitanje je, dakako, pitanje odnosa tipova *bòkāl* i *bùkāl*, s jedne strane, i tipova *bòkār*, *bùkār* (i *bùkàra*), s druge. Daničić je oblik *bòkār*, sa *-r-*, objašnjavao od tipa *bòkāl*, sa glasovnom promenom *l > r*. A isto takvo objašnjenje, kako izgleda, dopušta u novije vreme i Scheludko (o. c., 266—267), kad hoće da svede srpskohrv. *bokara*, *bukara* i bug. *букар* na tal. *boccale*, *pocula* i sl., iako je prof. Skok još poodavno obratio pažnju na to da je spajanje tipova *bokal* i *bokar* glasovno nemoguće (l. c.). U slovenskim jezicima takve spontane promene uopšte nema; a od romanskih jezika promena *-l > -r-* u međuvokalskom položaju poznata je samo rumunskom jeziku. Međutim je, prvo, tip *bokar* itd. rumunskom jeziku nepoznat (isp. rumunski materijal: Puşcariu, EW I, s. v. bucă; Pascu, Dict. étym. Macéd, I, str. 54). a zatim i geografija upućuje na zapad.¹⁾ Činjenica je, međutim, da se tipovi *bòkāl* i *bòkār* govore na približno istome terenu (v. napred, br. 1 i 3), pa bi se moglo pomišljati na morfološku zamenu jezičkom osećanju nejasnoga krajnjega *-āl* našim produktivnim nastavkom *-ār*. Toga može biti. Isp. naše *kāplār* < *kapral* ili narodsko *šinjēr* m. *šinjēl* i sl. Ali su ovakve kombinacije ustvari

¹⁾ Talijansko međuvokalsko *-l-*, *-ll-* nikada ne daje *-r-*, nego ostaje kao *-l-*; na kraju sloga mesto njega može doći *-o* (Skok, A. sl. Ph. XXXI, 319 i Zschr. f. rom. Phil. XXXVIII, s. v. cūra).

nepotrebne, jer je već u romanskim jezicima pored tipa sa *-l-* poznat i tip sa *-r-*: isp. sr. lat. *buccarium*, *baccarium* (za *buccarium* isp. Skoka, l. c.) Zato je i verovatnije da ovde imamo jedan od tih tipova. Svakako *bucarium* > *bùkār*. Što se tiče tipa *bòkār*, sa *-o-*, on bi se mogao svoditi na *baccarium* (isp. franc. *bac*, tal. dij. *bàkara* 'Krug', REW, s. v. v. *bacar*, *baccus*), kako prof. Skok i uzima (ibid.); od toga se dobilo *bokār*, sa *a > o* u nenaglašenom slogu po Bartolijevom poznatom zakonu. Ali je *bòkār* moglo nastajati i drukčije: kontaminacijom *bòkāl* × *bùkār*, isto onako kao što je na taj način moglo nastati i *bùkāl*, sa *-u-* m. *-o-* u korenskom slogu. Ali se i *bùkāl* može objašnjavati i na druge načine. Na istoku, u bugarskom jeziku, *букал* je moglo doći i turskim posredstvom, jer i u turskom jeziku nalazimo *bukal*, ili može predstavljati n. grč. *μπροκόλ(τ)*, sa dijalekatskim izgovorom *o > u*. Na turski jezik kao izvor upućuje i bug. *ūyκαλ*, sa svojim bezvučnim inicijalom. Na zapadu južnoslovenske teritorije — istočnjačko posredstvo nije verovatno (isp. *bukal* u Istri, i još od XIV v.), pa ovde valja uzimati ili kontaminaciju sa *bukar* ili, pak, *o > u* supstitucijom romanskog *o*, iako je moguće i jedno i drugo. Na tursko se posredstvo ne može misliti, uostalom, ni u našim kontinentalnim oblastima, jer u istočnoj Srbiji, naprimer, gde bi turski jezik kao izvor bio logičan, nalazimo samo *bokal*, a ne i *bukal*.

Treća je stvar pitanje oblika ženskog roda *bòkara*, *bùkara* f. On bi se, možda, po nevolji, mogao tumačiti izmenom oblika *bòkār*, *bùkār* m. pod uticajem kakve druge reči sličnog oblika ili značenja, napr. naslanjanjem na *bòca* f. ili sl. Ali ja ipak mislim da to nije verovatno, a evo zašto. Prvo, onda bi trebalo očekivati takođe i pored *bòkāl* i *bùkāl* i odgovarajuće oblike ženskog roda **bòkala* i **bùkala*, a toga nema nikako; oblik *bòkola* tu ne pokazuje paralelizam, a istarsko *bokalèta* f. je već gotov talijanski oblik ženskog roda. A drugo, *bòkara* i naročito *bùkara* je terminus technicus sa velikim arealom, većim nego u tipova muškoga roda. Dok se *bòkār* i *bùkār* svode uglavnom na primorske krajeve, dotle se *bùkara* upotrebljava na širokom prostranstvu u našim centralnim oblastima i zato je verovatno da je tip star. Jednom rečju, ja mislim da i ovde treba računati sa jednim romanskim supstratom ženskoga roda, recimo **buccària* ili, možda, **baccària* (isp. tal. dij. *bàkara* 'Krug', istina zbog akcenta ne baš identično).

Prema modernijem pojmu *bòkāl*, *bùkāl* (većinom sud fabričke izrade) — *bòkār*, *bòkara*, *bùkār*, *bùkara* su sudovi koji označavaju domaće, narodske recipijente, pa je prirodno što i njihova geografija upućuje na veću starinu. Tipovi *bòkāl*, *bùkāl* se javljaju na znatno manjem prostranstvu, i, kako izgleda, nezavisno na zapadu a nezavisno na istoku, što bi opet ukazivalo na njihovu manju starinu (iako se *bukal* javlja već u XIV v.). Na istoku naše jezičke teritorije tip *bòkāl* je prodro, očigledno iz orijen-

talske čaršije, iako ne preko Turaka (isp. n. grč. $\mu\pi\omicron\kappa\acute{\alpha}\lambda\iota$, Ngr. Stud. III, 16).

Uzimam sada, tipove *bùklja* dalje *bòklica* i njima slične.

Kao što sam već pomenuo, Scheludko bi i ovde hteo da stavi u osnovu tal. *boccale*, *poculo* i sl., koje bi dalo srpskohrv. *bukla*, bug. $\delta\upsilon\kappa\lambda\alpha$; tip *buklija* bi zatim nastao dodavanjem nastavka *-ija*, koji je grčkog porekla ali je postao u južnoslovenskim jezicima produktivan. Sve ovo je potpuno nemoguće. Prvo zbog toga što u srpskohrvatskom jeziku nema potvrde ni za redukciju talijanskih nenaglašanih vokala¹⁾, a još manje naglašanih. A pogotovu je nemoguće zamisliti da bi se redukovalo *-á-* u *boccale* da bi dalo **bokl-*, kad je ta ista talijanska reč kod nas već dala *bokâl*, *bukâl*. Ni pribegavanje kombinaciji sa *pòcula*, *pòculo*, *pòcolo* ne vredi mnogo više, jer bi onda trebalo očekivati, bar delimično, tipove **pukla* **puklija* i sl., a toga nema uopšte, već svuda gospodare tipovi sa *b—k-*, a ne *p—k-*. Uostalom na to ne ukazuju ni drugi balkanski jezici. Pa ako bi se u bugarskom jeziku i moglo pretpostaviti redukovanje vanakcentnog *-o-*, *-u-*, to se za srpskohrvatske, naročito štokavske, govore, koji se odlikuju jasnim i čvrstim vokalizmom, — ne smo nikako uzimati. I tipovi *bòkâr*, *bùkâr* i sl. jasno pokazuju da se sa supstratom *boccale* ovde ne možemo zadovoljiti.

Zato se, naravno, u principu moramo vratiti shvatanjima *Romanskog* i *Vasmera*: da se tipovi *bukla* i *buklija* imaju tumačiti iz sredstava balkanskog latiniteta i novogrčkog jezika.

Kako je pokazao Romansky (o. c., 97), izvor našega *bùklja* je novogrčki jezik; naša se reč svodi na n. grč. dem. $\mu\pi\omicron\upsilon\kappa\lambda\iota$ n. (Vasmer, Roczn. slaw. III, 276). Međutim se n. grč. osnovni oblik $\mu\pi\omicron\upsilon\kappa\lambda\alpha$ slaže sa j. sl. *bukla*, a takođe i sa arom. *buclă* 'vase en bois à double fond' (v. Pascu, Dict, ét. I, 30). Romansky ove reči svodi na lat. *buccula*; ali Vasmer dodaje da bi u pitanju moglo biti i jedno *buttula* > **buttila*, pa zatim sa grč. promenom $\tau\lambda > \kappa\lambda$ $\mu\pi\omicron\upsilon\kappa\lambda\alpha$ (l. c.); iz n. grčkog jezika bi bili slovenski i romanski oblici *bukla*, *buclă*. Međutim je Romansky u pravu kad grčki oblik izvodi *od slovenskoga*: u prilog tome ide n. grč. dem. $\mu\pi\omicron\upsilon\kappa\lambda\iota\tau\sigma\alpha$ 'baryl', $\mu\pi\omicron\upsilon\kappa\lambda\iota\sigma\alpha$ 'bouteille', arom. *bucl'itŕă*, koje sadrži zaista slov. suf. *-ica*. Prema tome, koliko je tačno da je slov. *buklija*, zbog svojeg obrazovanja, iz novogrčkog oblika, toliko je isto tačno i to da su n. grč. osnovni oblik $\mu\pi\omicron\upsilon\kappa\lambda\alpha$ i dem. $\mu\pi\omicron\upsilon\kappa\lambda\iota\tau\sigma\alpha$ došli iz slovenskih jezika. To izlazi i iz činjenice da kod ovih tipova nalazimo n. grč. $\mu\pi-$, koje ne može biti jako staro. Kako ističe Buturas (Anz. IF XXV, 20), tuđe mediae *b*, *d*, *g*, ne mogu se dugo održati u novogrčkom jeziku:

¹⁾ Isp., napr., u govoru Lepetana u Boki: *vipera* > *vĭpera*, *gumena* > *gŭmina*, *dezima* > *dĕcima*; *elice* > *jĕlice*, *ruggine* > *rŭžina*, *supplica* > *šŭpljika* itd. (V. Tomanović, J. Fil. XIV, 110).

duga tradicija postepeno ih pretvara u spirante β, δ, γ. To se, uostalom, slaže i sa činjenicom da samo *talijanske* pozajmice u novogrčkom jeziku imaju *b* > μπ, dok za *latinsko b* već stoji n. grč. β (v. kod G. Meyera, Ngr. Stud. III i IV, primere po azbučnom redu: β-, μπ-). Zbog toga poslednjeg razloga i nije ubedljivo izvođenje n. grč. μπύκλα itd. od slov. *bǫkla*, koje bi odgovaralo jednom vulg. lat. **būcla*, kako bi to hteo Romansky. Da bi se od tuđeg *ǫ* dobilo slov. *z*, potrebna je duboka starina; a da bi slov. *z* dalo grč. ου, potrebno je takođe da je slov. reč (*bǫkla*) ušla u srednjegrčki vrlo davno. Međutim bi u tome slučaju za slov. *b* trebalo očekivati sr. grč., n. grč. β-, a nikako μπ- (v. G. Meyera, Ngr. St. II, 12); isp. uostalom, srednjegrčko βούκλα, sa υ-; oblik μπούκλα je severnonovogrčki dijalekatski oblik (Velvendos).

Iz svega toga, dakle, izlazi da je nemoguće izvoditi n. grč. μπούκλα od slov. *bǫkla*; nego je slov. supstrat novogrčke reči, očigledno, slov. *bukla*, koje zaista postoji. Grci su uzajmili naše *bukla* i *buklica* > μπούκλα, μπουκλίτσα, a zatim su načinili na svojem terenu dem. μπουκλί, koje je posle toga moglo ponovo ući u srpskohrv., maked. i bug. jezik.

Ovde je, dakle, slov. tip. *buklija* jasan: on je n. grč. porekla; ali izlazi da i za slov. *bǫkla* i za slov. *bukla* valja tražiti drugu etimologiju. Ja ne vidim razloga zašto se iz **būccla*, ako se ono kao supstrat balkanske reči već može uzeti, ne bi slovensko *bukla* izvodilo neposredno; glasovnih teškoća nema. Romansko *u* i inače često ostaje kao slov. *u* čak i u dosta starim pozajmicama (isp. *buccarium* > *bukar*), a grupa *kl* je u slov. jezicima sasvim prirodna. Da li se **buccla* dalje ima svesti na *buccula* ili na *buttula*. sa gledišta slovenskih jezika je irelevantno.

Ako pak stvari tako stoje, onda se mora slovenskome tipu *bǫkla* osporiti duboka starina koja bi proisticala iz pojave *z* od tuđeg *ǫ*. Tojest ja gledam na oblik *bǫkla* kao na tip *bukla* izmenjen nekom analogijom. Tipovi *bukla* i *bǫkla* se na južnoslov. terenu geografski približno poklapaju: oba nalazimo u Makedoniji i Bugarskoj, a drugi još i u istočnoj Srbiji. Značenje im je: drven sud za vodu, vrsta bureta. Prirodno je bilo da se zbog toga prvobitno *bukla* nasloni na *bǫčva*, *bǫčvka* sa sličnim značenjem i sa inicijalnim *b*-. Tome je morao pomoći i slovenski fonološki odnos *k*:č. Tako se lako mogao dobiti tip *bǫkla*. Zatim je dem. *bǫklica*, čije je primarno značenje 'mala *bǫkla*' moglo da se pomeša sa *buklica* (od *buklica*) 'mala *buklija*' — pa je *bǫklica* dobilo i ovo drugo značenje: 'buklijica'.

Što se, pak, tiče sr. grč. βούκλα, ono se moglo dobiti neposredno iz rom. **buccla*, onoga istog koji je izvor i slov. reči, a moglo je, uostalom, takođe doći slovenskim posredovanjem.

Novogrčke, pak, akcenatske varijante μπουκλίτσα i μπούκλιτσα objasnjavaju se vrlo lako iz naših makedonskih govora sa različitim akcenat-

skim sistemama. Za alb. *bukli* Romansky uzima da je došlo iz srpskohrvatskog ili bugarskog [tecte : makedonskog] : ali je isto tako moguće da je i neposredno iz n. grč. *μπουκλί*.

Belostenčev oblik *bukolija* 'buklija' na zapadu je usamljen ; ali bi on lako mogao biti plod kontaminacije između vrlo raširenoga *bùklija* i našega *bðkola* ; slično nalazimo i maked. *bukóli*, čiji oblik svojim završetkom još pokazuje grčki lik (isp. *μπουκλί*).

Za naš oblik *bùkila* f. (isp. i *bukilo* n.) Daničić uzima romanski supstrat *bucellus*, što bi činilo teškoće zbog akcenta. Ja mislim da će ovdje biti u pitanju zamena završetka po analogiji na *barilo*, *burilo* ; u osnovi je, naravno, opet BUCCA ili sl. Prema tome bi trebalo poći od neutr. *bukilo*, jer i kod tipova *bar-*, *bur-* uglavnom vlada srednji rod. *bukilo* znači drveni sud većeg formata ; a to isto znači i *barilo*, *burilo*. Svi ovi sudovi pored toga upotrebljavaju se i kao mera. Zato je lako došlo do mešanja ovih leksičkih tipova, što je dopustila i geografija.

U bugarskom jeziku nalazimo masc. *бѹкил*, sa korenskim vokalizmom koji se može tumačiti na razne načine : ili analogijom prema *bùkla* ili možda glasovno (za ovo drugo isp. Scheludka, Balk. Arch. III, 267). Muški rod je došao očigledno naslanjanjem na *бокал*, *букал*. I u bugarskim varijantama *бѹкел* i *бѹкѹл* svakako će krajnje *-ел*, *-ѹл* trebati objašnjavati naslanjanjem na neke druge tipove. Kod *бѹкел* je to, verovatno, pod uticajem t. *варел*, a slično bi se sigurno tumačilo i *бѹкѹл*.¹⁾

Šumadisko-užički tip *bàkva*, *bàkvica* Daničić (RJA) izvodi od lat. *bacca*. To je, naravno, sasvim moguće. Samo bi se moglo misliti da je *-v-* dobiveno prema *bačva*, iako to nije apsolutno sigurno. Čak bismo se mogli zapitati i da li nije *bàkva* nekada glasilo **bòkòva*. U tome bismo slučaju imali stari đublet *bòčòva* | **bòkòva*, a dem. *bòčòka* bi se mogao odnositi na obe varijante. Samo bi onda trebalo izvršiti i reviziju etimologije reči *bòčòva*, koja, uostalom, i nije sasvim jasna. Ako bi se ovo **bòkòva* moglo pretpostaviti, onda bismo i izmenu *bukla* i *bòkla* mogli još lakše protumačiti, jer *bukla* i *bòkla* i *bakva* znače iste ili slične sudove : od drveta su i služe često za transport tečnosti. Uostalom, neki krajevi u Pomoravlju u Srbiji fluktuiraju u upotrebi *bakla* i *bakva* u istom značenju (v. napred). Ali je sve to nesigurno, jer nam ovi govori koji su očuvali *ò* — ne potvrđuju uopšte taj tip.

Prelazim dalje na tipove *bðca*, *bùca*, *bðča*, *bùčka* itd. I ovde imamo nekoliko sasvim jasnih slučajeva. Kako je to odavno poznato, *bðca* predstavlja mletački tip *boza*. I geografski podaci upućuju na to da je reč primljena zaceo najvećim delom neposredno od Talijana, jer reč *bðca*

¹⁾ Romansky objašnjava bug. *бѹкѹл* m. kao »mociioni oblik« prema *бѹкла* f. (l. c.). Ali je to slabo verovatno ; isp. napred moje izlaganje o morfološkim dubletima.

nalazimo u primorskim krajevima, u Crnoj Gori i zapadnijim krajevima Srbije; ali na krajnjem istoku Srbije reč se ne javlja, iako je u bugarskom jeziku poznata: *δουα*. Bugari je, naravno, nisu primili neposredno sa zapada, nego očigledno preko Grka: isp. n. grč. *μπότσα, μπότσια* i sl. (G. Meyer, Ngr. St. II, 85); isp. arom. takođe *bořã*, alb. *bocë*. Zbog toga bi i u nekim krajevima Srbije (napr. na Kosovu) i eč mogla biti raširena novogrčkim posredstvom. U svakom slučaju, između našeg areala t. *bōca*, na koji se nadovezuje i *būca*, i između bugarskog areala t. *boca* — izgleda da nema kontinuiteta. Ni u Makedoniji se ne upotrebljavaju ovi tipovi.

Ali se u Galičniku nalazi dem. *δουαλυε*. Zbog pomenutih geografskih momenata reč je svakako primljena albanskim posredstvom, i pretstavlja alb. *bocel* 'recipiente di legno per acqua', koje se upotrebljava i u gegiskim govorima. Isp. i alb. *bucelë, buciël* 'Tönnchen, recipiente di legno', koje sadrži tal. suf. *-el(lo)* ili *-el(l)a* (v. G. Meyera, EW 43; Helbiga, Jahresber, des Inst. f. rum. Spr. zu Leipz. X, 89). Kako u Makedoniji nema u narodskoj upotrebi osnovnoga *boca*, a nastavak *-el* nije svojstven ni tome jeziku ni susednim jezicima, jasno je da je ceo derivat primljen iz albarskog (u grčkom ovaj derivat ne nalazim). Zatim je slovenskim sredstvima načinjen novi deminutiv.

Primorski oblici *bōcūn, bocūn*, razume se, uzajmljeni su neposredno iz mlet. *bozōn*; isp. tako isto i alb. geg. *bocū (-ni)* 'bottiglia' (Cordignano, Diz. alb.—it. e it.—alb., 1934, s. v. *bocë*). U n. grč. jeziku iz domaćih sredstava načinjen je dalje augm. *μπουτσουάρρα* (Meyer, Ngr. St. II. 85), naravno pored drugih varijanata.

I oblik *būča* je sasvim jasan: on je od tal. »toskanskog« *boccia*, kako je davno poznato (v. RJA). Iako se reč nalazi samo u primorskim govorima, ipak je u pravoj narodnoj upotrebi, kako već izlazi iz promene tal. *o > s.—h. u*; ali je recentna, ne potvrđuje se ni u spomenicima. I dem. *būčak (-čka)* nalazi se samo ponegde u Primorju.

Od reči *bōca* starija je varijanta *būca*, identična sa njom etimološki. Ta veća starina bi izlazila iz njene veće rasprostanjenosti (jako raširena u centralnim i istočnijim krajevima) i iz činjenice da u mnogim krajevima Jugoslavije *būca* pretstavlja terminus technicus za sud domaće izrade: to je ili drveno bure naročito oblika koje obično služi za transport vode ili služi kao recipijent u koji se hvata rakija pri pečenju. U planinskim krajevima dinarskog masiva ona je neizbežan inventar svakodnevnog života. I promena *o > u* pokazuje, razume se, da je *būca* starija a *bōca* recentnija. I ovde je u pitanju opet neposredna pozajmnica sa romanskog zapada, jer geografskog kontinuiteta sa grčkim arealom t. *μπότσα* i sl. — nema.

U značenju drvenog suda za rakiju jedan izvor potvrđuje iz Kruševca *bōca*; to je svakako greška, jer inače se baš u tim krajevima ovakav sud zove *būca* (i *būza*). Možda je informator na ovaj grafički

način »poknjževio« tu narodnu reč. U svakom slučaju — po značenju između *bōca* i *būca* postoji oštra razlika (jedno je manji, obično staklen sud; drugo je veći drven sud primitivne izrade).

U sličnom značenju kao *būca* javljaju se derivati *bucak* m. i *bucaka* f. Već paralelizam oblika muškog i ženskog roda ukazuje na to da pred nama nije slovenski nastavak *-āk[ʰ]*, jer »mocionog odnosa« ovde ne može biti (isp. napred). U Novoj Varoši je *bucaka* sud isti kao *buca*, samo vrlo mali. Međutim naš nastavak *-āk* nema deminutivnog značenja. To je ustvari n. grč. deminutiv *μυροσάκι* 'Gafäss für Flüssigkeiten' (isp. Meyera, l. c.), koji se nalazi i u alb. jeziku kao *bucak* m. 'recipiente di legno per acqua' (Cordignano, o. c., s. v. *bucë*). Naši tipovi su potvrđeni iz istočne Crne Gore (Kuči), iz Sandžaka i iz Metohije, dakle svi iz krajeva gde je naš jezik živio ili živi i danas u dodiru sa albanskim jezikom¹). Tako ovde treba računati sa pozajmicom iz toga jezika. Prema tome je ova romanska reč doprla u naš jezik dvostrukim posredstvom: novogrčkim i albanskim. I kolebanje u rodu može se najbolje objasniti albanskim sredstvima (isp. N. Jokla, Der Akkusativ — Nominativ und der Geschlechtswechsel im Albanischen, IF XXXVI, 98 i d.). Da bi se objasnilo alb. *k*: n. grč. *k'*, može se pomišljati na dubletne tipove suf. *-ok* | *-ok'* i sl. (v. Jokla, IF XLIV, 53—59). Derivacija alb. sredstvima, nezavisno od grčkog jezika, ovde zbog značenja nije verovatna²).

Tip *bucalo* 'stap' neće, međutim, biti u vezi sa *būca* i derivatima; nego je nastao u vezi sa nekim drugim terminima koji se takođe upotrebljavaju za 'stap' (v. niže).

Identifikovati *būčka* 'stap' za *būca* 'flaša' — nemoguće je. Pre svega, *būca* se javlja samo u Primorju (Dubrovnik), a zatim je i značenja 'stap' i 'flaša' nemoguće pomiriti. Osim toga ovu vezu ne dopušta ni geografsko prostiranje tipa *būčka*, koji se nalazi samo na istoku. Između ova dva areala veza ne postoji. Istina, u zapadnoj Srbiji i na Kosovu nalazimo *būčuk*; ali je to turska reč *bučuk* 'polovina' (Elezović, o. c., s. v.); *bučuk* na Kosovu i služi kao mera, pa ga Elezović zato poredi sa rečju *polovnica*. Isp. zbog značenja kod Vuka *holba* 'die Flasche »Holbe«. Naprotiv je *būčka* pastoralni termin.

Prof. A. Belić je u istočnoj Srbiji uz *būčka* f. zabeležio i vb. 1 sg. praes. *būčkam*, i to na terenu gde postoji glasovna promena *ć > č* (SDZb I, 174). Međutim se tip. *būčka* nalazi i u onim šopskim govorima koji

¹) Albanske pozajmice u Kučima beleži etnolog J. Erdeljanović (SEZb VIII, 110); za Kosovo i Metohiju v. kod prof. H. Barića (Prilozi XV, 270—290 i XVI, 379—391); i kod mene (SOF XV, 516) za Sandžak isp. *štaljba* 'jelo od kajmaka, sira i crnog luka' (Sjenica, SAN) od alb. geg. *shtalb* 'Lab', tosk. *shtalbë* 'sauere Milch' (za etimologiju v. Jokla, LKU 282—285; Ebertov Reallex. I, 93).

²) V. sada kod mene, Zborn. radova SAN XXXVI, 204—205 i ZS Ph XXIII, 121—123.

dobro čuvaju *ć*, napr. u okolini Niša (v. napred), tako da je ovde veza sa glagolom *būčkati* sekundarna, plod narodne etimologije. I izvan istočne Srbije, dakle sve u krajevima gde se *ć* dobro čuva, nalazimo ovaj tip sa *č* : u Homolju, oko Paraćina, na Kosovu i u Metohiji. Međutim je narodna etimologija dala ponegde i oblik *būčka* (kod Vuka); a vezu sa glagolom *būčkati* pokazuje i bug. subst. *бучкало* 'stap', koji je u morfološkom pogledu nomen instrumenti načinjen od glagola. Sa glagolom *búcati*, *raz-búcati* je *būčka* takođe dovedena u vezu. To je dalo i nov subst. *bucalo* opet u značenju 'stap'.

Osnovni je oblik — a i najčešće se javlja — tip *bučka*. I pošto on sa tipovima *buča* i *bučuk* nije ni u kakvoj vezi, to ostaje jedina mogućnost da se *bučka* veže sa *bččka*, koje istina, danas više nije poznato u našim govorima, ali koje je staro. Tip *bččka* je poznat i zapadnim i istočnim slovenskim jezicima, a od južnoslovenskih za njega znaju slovenački i makedonski (*бочка*) i bugarski (*бѣчка*). I u istočnoj Srbiji ga je moralo biti, kako pokazuje subst. *bččár* 'bačvar'. Prema paru *bčkla* : *bukla*, poznatom baš u ovim krajevima i u sličnom značenju (isp. napred u Homolju *baklica* 'sud za mlekarjenje'), — načinjen je i uz oblik **bččka* novi oblik *bučka*, kojim je, kako izgleda, bar u Srbiji, stari oblik i sasvim potisnut. Ima još jedna činjenica koja govori o tome da je i na srpskom terenu **bččka* moralo postojati: to je maked. dem. *баче*, koje stoji prema **bačka* (sa srpskohrv. vokalizacijom *ѡ > a*)¹⁾ isto kao što u bugarskom jeziku stoji dem. *буче* prema *бучка*.

Poznato je da ne postoji u literaturi saglasnost u pogledu etimologije reči *bččva* i *bččka*. Oni se oba svode na jedan isti tip, ali nije jasno njihovo poreklo. Vasmer (Извѣст. отдѣл. рус. яз. и слов. Ruske akademije XII/2, 200 i 223) izvodi i sl. **bččy* (-*čve*) i **bčča* (dem. *bččka*) od sr. grč. dem. *βουττίον*, što kao da prima i Berneker (EW, s, v. бѣчѣвь); za dalju — romansku — etimologiju ove grčke reči v. G. Meyera (Ngr. St. III, 17—18). Ali Berneker (l. c.) dodaje da je slovenskim oblicima »glasovno još bliže« sr. grč. *βουτσον* 'vas, dolium, cupa', n. grč. *βουτσί(ον)* itd. Samo je ovo teško moguće zbog korepondencije grč. β- : sl. b-. Verovatnije je Oštirovo izvođenje slovenskog *bčča/y* od lat. *buttia* preko »ilirsko-tračkog« **but'āū > *buk'āū* (Arh. za arb. st. ... I, 101), jer bi se tako objašnjavalo b-. Ali ako je potrebno svesti u istu leksičku grupu i srpskohrvatsko *bakva* (ukoliko je od *bčkva*), onda se moramo vratiti starome Miklošičevom shvatanju, po kojem je izvor ovih slovenskih reči germ. *bottich* ili sl. (EW, 25). Jer je vrlo lako moguće da opšteslovensko *bččka* baš i pretstavlja deminutiv od jednog **bčk(čv)a*, koji se kod nas zato i nije raširio jer je zadržan osnovni oblik.

Od tipova koji se javljaju sporodično ostaje nam ovde još nekoliko.

¹⁾ A možda je *баче* i samo grafija za maked. izgovor *bčče*.

Vukovo *běčka* 'pivarsko bure' kao da je pozajmica iz nekog slovenskog jezika koji ima vokalizaciju $\varepsilon > e$. Ako je to tačno, onda bi *běčka* — s obzirom na češku čuvenu pivarsku industriju — bila pozajmica iz češkog jezika, doneta u naše krajeve verovatno posredstvom austro-ugarskog privrednog života. Isp. i slovenačko *běček* 'Bierfaß'.

Kruševačko *būža* (budza), koje izgleda identično sa *būca* poznatim i tome kraju, teško je objasniti, zato što ne može biti govora o promeni $c > \zeta$ ni u samom našem jeziku, niti o supstituciji romanskog bezvučnog z niti \check{c} našom medijom. Isto se tako ne može očekivati slov. ζ (*dz*) ni za n. grč. bezvučno $\tau\sigma$ (u $\mu\lambda\acute{o}\tau\sigma\alpha$)¹); uostalom grčki utičaj ovde iz geografskih razloga i ne dolazi u obzir (v. napred o reči *būca*). Jedini balkanski jezik čije tenues i mediae nisu po prirodi bliske slovenskima — albanski je (v. Jokla, LKU 74—75; IF XXX, 207; IF XXXVII, 113—114; Belićev Zborn. I, 53 i Seljišćeva, Славянское население в Албании, 1931, 325), a u albanskom jeziku zaista pored oblikâ *bocë* i *vocë* nalazimo i oblike *boze* 'Faß' *vozë* (Meyer, EW 43). Istina, za reč *būža* ne mogu zasad da utvrdim areal (kod Elezovića u rečniku je, naprimer, nema); ali se baš u Kruševcu u tajnim zanatlim jezicima nalazi mnogo albanskih reči (v. spisak kod S. Mijatovića, Zanati i esnafi u Rasini, SEZb XLII, 65—66), a to i jeste termin za jedan zanatski proizvod i zanatlimi rekvizit. Inače se albanske reči u srbijanskom Pomoravlju mogu konstatovati i daleko na sever od Kruševca. Isp., naprimer, u srezu boljevačkom *djelak* (*dj = d*) 'muško dete od 10—17 godina' (SEZb XIV, 140), koje izvodim od alb. *djalë* (u glasovnu i morfološku analizu ove reči ovde ne mogu ulaziti). Na vezu sa arom. *budză*, rum. *buză*, alb. *buzë* 'usta' ovde se ne može misliti, zbog toga što *būža* nije sud sa glicem niti siskom (v. napred, sl. g). Ja, dakle, ne vidim neku naročitu smetnju da se ovo *būža* izvede od alb. *boze* istoga značenja.

Ostao bi još tip *bucat* (Dalmacija, Titovo Užice). On mi u morfološkom pogledu nije jasan, iako svojim nastavkom pokazuje da nije u pitanju slovensko obrazovanje (rom. *-atum?*).

Ovde se valja sada pozabaviti i tipovima *vučija* i *fućija*, koradikalnim, uostalom, u krajnjoj liniji sa *bōca*, *būca* itd. Koliko mi je poznato, postoje dosad dva načina tumačenja ovih reči. Jedni izvode *vučija*, *fućija* od tur. *fuçu*, *fiçi*, kao Daničić (RJA, s. v.), Đ. Popović (Glas. Srp. uč. dr. LIX, 1884, s. v. фучија), a drugi smatraju da je u osnovi srpsko-hrvatske reči n. grč. $\beta\omicron\upsilon\tau\sigma\acute{\iota}$ 'Tonne', $\beta\omicron\upsilon\tau\sigma\acute{\iota}\omicron\nu$, $\beta\omicron\upsilon\tau\sigma\acute{\iota}\alpha$ itd., kao Berneker (s. v. бѣцьв)¹). U tome se slučaju mora dati za pravo onim prvima,

¹) V. kod mene, Zborn. radova SAN XLIX, 53 sl.

²) Kod Vasmera se, međutim, ova reč ne nalazi u spisku grčkih pozajmica u srpskohrvatskom jeziku (isp. glosar u njegovoj studiji Die griechischen Lehnwörter im Serbo-Kroatischen, Abh. d. Preuss. Akad. d. Wiss., Jahrg. 1944, Phil.—hist. Kl., Nr. 4, Berlin 1944).

i to naročito zbog srpskohrvatskog materijala. I nije toliko u pitanju odnos srpskohrv. -č- : grč. -τσ-, nego mnogo više inicijalno srpskohrvatsko *f*-, koje se javlja naporedo sa *v*-, i koje ne može predstavljati n. grč. β-. Moguće je, doduše, da je u našem jeziku varijanta *vučija* češća od varijante *fučija* (isp. napred); ali je i tip sa inicijalnim *f*- dobro dokumentovan, napr. kod M. A. Reljkovića, Stullija, Vuka; u Homolju. Šta to znači? To znači da i u primerima sa *-v* (*vučija*) treba računati očevidno sa internim srpskohrvatskim procesom prelaza *f* > *v*, kakav je običan u pozajmicama, a ne sa *v* koje bi bilo refleks novogrčkoga β. Jer ako bismo uzeli obrnuto, tj. ako bismo objašnjavali *vučija* neposredno od βουτσί(ov), onda bi varijanta s.—h. i naročito bug. *fučija* ostala neobjašnjena, pošto n. grč. β n i k a d a ne daje slov. *f*. jer se to protivi i prirodi ovih suglasnika i opštim tendencijama slovenskih jezika. Vasmer veli da se grčko (sr. grč., n. grč.) β obično zamenjuje srpskohrvatskim *v*, naprimer βούλλα > *vula*; κιβάτιον > *č'ivot* itd. (Die griech. Lehnwörter im Serbo-Kroatischen, str. 25); isp. iz starosrpskih tekstova još: βαῖον 'Palmenzweig' > *ванне*; βάπτω > *ванпати*; βάραρος > *варварь*; sr. grč. βαρσαμοέλαιον(v) > *варсамоелео* itd. (ibid., u registru, s. v. v.). Isp. tako isto u makedonskom jeziku — koji inače poznaje u domaćim rečima uslovljen proces *v* > *f* — doslednu zamenu novogrčkoga β slovenskim *v*: *ваўсанка* 'црно обаврена': βάρω; *вјасам* 'итам, брзам': βιάζομαι; *вραкозун* 'појас, врвца' < βρακοζάνα; *вула* 'печат', *вулосам* 'печатам': βουλλόω itd. (Г а н о в с к и, Грчки зборови, s. v. v.)¹). Što se tiče srpskohrvatskog jezika, u njemu poznaju promenu *f* < *v* samo neki crnogorski govori, i to je sve. Time se varijanta *fučija* ne bi mogla objasniti u Srbiji, Slavoniji i u Dubrovniku.

Zato, razume se, moramo izvoditi naše tipove *fučija* i *vučija* iz turskog *fiçi* (*fuçu*), kako su to učinili Daničić i Đ. Popović. Uostalom se i n. grč. φουτσί, koje postoji naporedo sa βουτσί, izvodi iz tur. *fiçi*, iako je ova turska reč dalje, sa svoje strane, uzajmljena od n. grč. oblika sa β- (G. Meyer, Ngr. St. II, 85—86). I albansko *fuçí* 'grosser Weinkübel' izvodi G. Meyer (EW 115) takođe iz turskog oblika (on beleži tur. *futši*). Čisto teoriski, naravno, za varijantu *vučija* moglo bi se uzeti da je nastajala ponegde i kombinovanim uticajem tur. *fiçi* i n. grč. βουτσί; ali je do *vučija* bilo moguće doći i bez grčkog učešća. Naprotiv se za bug. *фyи́и́я* takav kombinovani uticaj mora uzimati, jer u turskom jeziku je od cele ove grupe dokumentovano samo pomenuto *fiçi*. Tako je *фyи́и́я*

¹) Isto je tako i slov. *v* dalo vrlo dosledno n, grč. β: *vagan* > βαγάνι, βάγνι; *vedro* > βέδρον; *večernik* > βετσέρνικος; *vidra* > βίντρα, βίδρα; *veljverica* > βελβερισα i sl. (v. Meyer, Ngr. Stud. II, 15—20). Sve to pokazuje istu prirodu suglasnika *v* u slovenskim jezicima i u novogrčkom jeziku. — V. sada o odnosu naših i grčkih tenuis i mediae kod mene, Zborn. radova SAN XLIX, 53 sl.; up. takođe moj članak Zur Substitution des fremden *Of*. im Serbokroatischen ZSPH XXIV, 35, Nap. 2.

rezultat ukrštanja t. *φυχια* ili *βυχια* sa novogrčkim βουττί n. (isp. i βούτα, βούττις, βούττος i sl., Ngr, St. III, 17 i d.).

Ja mislim da se i maked. (Galičnik) *φύcele* 'burence' može objašnjavati bez grčkih sredstava, tim pre što u n. grčkom nisam našao odgovarajući prototip. Ovde bi se moralo pomišljati na ukrštanje alb. *fuçt* x *bucelë* ili sl. (*fučija*, *vučija* u Makedoniji se ne upotrebljava), što bi, naravno, bilo sigurnije kad bi se i stvarno mogao potvrditi alb. oblik **fuçelë*.

Srpskohrvatsko dijalekt. *pučerica* (Crna Gora) ne ide ovamo; to je dem. od *pùtije* (isp. niže).

Na tipu *bɔdbńb* nemamo razloga da se zaustavljamo ni zbog etimologije; od germ. **budin* (isp. stvn. *budin*, st. engl. *byden*, stvn. *putin* i sl.; Bern., s. v.) ni zbog naših oblika. Samo treba pomenuti da kod nas postoji i *bàdanj* u značenju 'drvena cev' (Vuk). Za značenje isp. rom. *bucca*, koje je s jedne strane dalo nazive recipijenata (isp. *buccarium* > *bukar* i sl.), a sa druge opet — 'drvena cev' (isp. arom, meglen. *bucă* 'Kanal-mündung' Puşcariu, EW, 19; a odavde srpskohrv. *buka*, *bučica* 'otvor kroz koji teče voda iz basena u solani' (Rab, Bartoli, o. c. II, 289), *boka* 'vrh cevi' na pušci (Crna Gora, Zb. N. Ž. VIII, 58).

Ali se sa *bɔdbńb* teško morfološki može vezati *buduk* (Srbija, Makedonija), već i zbog toga što obrazovanje ne može biti slovensko. S druge strane, veza sa rom. **but-* (rum. *but*, *bute*, tal. *botte*; n. grč. *μπότης*, alb. *but*, *bote*) nemoguća je zbog korespondencije rom. *t*: slov. *d*. Kako pokazuju primeri *bottiglia* > *bòtilja*, *bottaccio* > *botac*, n. grč. *ποτῖρι* > *pùtir* i sl., — rom. i n. grč. tenuis ostaje u slov. jezicima tenuis. Jedino bi se iz albanskih sredstava moglo objasniti slovensko *d* za rom. *t* (isp. napred); ali geografija kao da ne preporučuje takvo objašnjenje; osim toga u alb. rečnicima nišam uspeo da nađem odgovarajući oblik, iako je inače nastavak *-uk* u alb. jeziku produktivan.

Dok se u opšteslov. *bɔdbńb* nalazi u krajnjoj liniji lat. *butt-* (*buttis* i sl.) primljeno posredno, dotle u balkanskim slovenskim jezicima nalazimo i neposredne reflekse ove latinske grupe, ili oblike primljene posredstvom balkanskih jezika.

U reči *bòtilja* < tal. *bottiglia* (ovo dalje od franc. *bouteille*, v. REW) prilike su, naravno, proste. U Vukovom obliku *bòtulja* imamo zamenu tal. suf. *-iglia*, našim produktivnim suf. augm. *-ulja*, za koje nije potrebno navoditi potvrde. I u ličkom *bùtulja* imamo, verovatno, isti slučaj; možda je u m. o došlo prema drugim tipovima u kojima se koleba *o* | *u* (*bòkār* | *bùkār*; *bòca* | *bùca* i sl.). I dalm. *botac* < tal. *bottaccio*, za koje Daničić misli da duguje svoje *c* m. *č* — sliku — jasno je. Sugl. *c* može biti i refleks mletačkog izgovora *z*: knjiž. tal. *c[i]*. Bugarsko, pak, *буџулка* u krajnjoj liniji je koradikalno, samo očigledno mu je neposredni izvor rusko *буџылка*, sa kojim je po značenju, uostalom, identično. Bugarsko *буџоџ*

'Flasche' izvodi se iz rumunskog *butoiū*; sa našim *bòtulja*, dakle, nije u neposrednoj vezi (Scheludko, o. c., 285). Ako je *boletina* (kod herc. pisca Ćorovića) pouzdano, onda je to najpre metateza od **boteljina*, **botelina*, opet sa augmentativnim nastavkom. Ali kako reč inače nigde nije potvrđena, to je cela stvar nesigurna.

Zaseban problem pretstavlja tip *butin*, *butinj*, *butim*, koji je po značenju isto što i *bučka*, tj. 'mlekarski sud, stap'. Nema nikakve sumnje da njega narodna etimologija dovodi u vezu sa *butati* 'gurati, lupati' i sl., kao što pokazuje i bug. oblik *буџаака* 'id.', po obrazovanju nomen instrumenti načinjen od part. act. toga glagola, poznatog baš u istočnoj Srbiji, Makedoniji i Bugarskoj. Tu imamo isti proces narodne etimologije kao i u odnosu *bučka* — *bučka*: *bučkati* — *bučkati*. Ali je, sa druge strane, nemoguće ne videti vezu između tipa *butin* i st. grč. βυτίνη, πυτίνη-λάγυνος; a da je interpretacija *буџаака*, *butati* sekundarna, pokazuje već i neslovensko obrazovanje sa *-in-*. Novogrčko poreklo, međutim, ne dolazi u obzir; iako su u novogrčkom i poznati oblici koji bi se svodili na st. grč. βυτίνη (πυτίνη): napr. dij. maked. βυτίνα 'Salzfass'. Nego se opet mora uzeti romansko posredstvo. Lat. **buttina* ili sl. (od st. grč. βυτίνη), međutim, u balkanskim romanskim jezicima nije očuvano; ali se u tal. jeziku, i tačno u tom značenju, nalazi *bottino* m. 'recipiente dove si verča il latte da fare il butirro'. Samo se neposredno izvođenje jsl. oblika iz tal., s obzirom na geografske prilike, ne može uzimati, jer se tipovi *butin*, *butinj* itd. ograničavaju na Makedoniju. Zato ovde dolazi u obzir novogrčko posredstvo. U novogrčkom jeziku stvarno nalazimo (νε)-μπότην i sl. (Meyer, Ngr. St. III, 17—18), koje je, naravno, talijanskog porekla. Tako se objašnjava slov. varijanta *butin* i arom. *butin* (v. Pascu, Dict. ét. I, 55).

Za bug. oblik neutr. *буџуумо* možda je moguće uzimati neposredno tal. *bottino*; ali je moguće da je srednji rod načinjen i sekundarno (isp. *bucalo* u istom značenju i sl.). Što se, pak, tiče maked. varijante *butiñ*, nije potrebno uzimati uticaj n. grč. oblika βυτίνα 'kleine Thongefässe' (Meyer, l. c.), zbog toga što se *-ñ* m. *n* može u ovim krajevima lepo objašnjavati i morfološki iz slovenskih sredstava: isp. u Srećečkoj Župi kod Prizrena *kamenj* m. *kamen* i sl., pa dalje i *kupinja*, *godinje* itd. (M. Pavlović, SDZb VIII, 115 i d.).

Makedonsko *ūūū* 'sud u kojem se bučka maslo' (Moskovljević, Naš jezik V, 51) nema, razume se, nikakve veze sa *буџуум* 'id.'. Reč *ūūū* se, naravno, svodi na lat. *tina*, *tinum* 'Kufe, Weinbutte', od kojeg imamo tal. *tino* (v. REW, s. v. tina). Reč nije mogla doći neposredno iz talijanskog jezika, a kako se javlja u Drimkolu i pretstavlja pastoralni mlekarski termin, došlo je verovatno preko alb. geg. *tin(ë)* (koje znači i 'grosser Weinkübel').

Katkada se naziv *butin* prenosi sa suda u kojem se muti mleko — na štap kojim se ova operacija izvodi. Za to imamo potvrdu iz Srećečke

Župe: po jednom izvoru tamo je *buten* 'mećajica kojom se bućka mleko' (M. Vlahović, Sred. Župa, Zborn. za etn. i folkl. juž. Srbije ... I, Skoplje 1931, 33), po drugom je *butenj* 'dug štap sa daščicom na kraju kojim bačica muti mleko u bućci' (SAN). Verovatno je da je ovaj drugi oblik autentičan (v. gore). Veza sa glagolom *butati* omogućila je da se pozajmica - naziv za recipijent shvati ovde kao nomen instrumenti, verovatno tumačenjem sufiksa *-enj* kao ono *-ѣнѣ* koje nalazimo napr. u srpskohrv. *túcanj* 'tućak' i sl. Aki ovde može biti i naslanjanje na arom. *bătănáă*, n. grč. *μπατάνια* 'moulin à foulon', koje je u vezi sa *battere* (v. Pascu, o. c., 198), i na alb. *butanë* 'pressoio'. U svakom slučaju, takvo isto dvojako značenje nalazimo i kod naše slovenske reči *stâp*: a) 'štap', b) 'sud u kojem se muti mleko'.

Dok kod tipova *buk-*, *bok-*, *bök-* ne nalazimo, ili uglavnom ne nalazimo, bezvučne parove *puk-* itd., dotle je stari romanski dvojni odnos *but* | *put-* (tal. *bottino*: rum. *putină*; lat. *buttis*: šp., ptg. *pote* itd.) i na južnoslovenskom terenu očuvan. Pored tipova *botilja*, *butin* i sl. — nalazimo kod nas i *pot*, *pota*, *pote* i sl.

Reč je potvrđena i na istoku Jugoslavije: u Srbiji i Makedoniji i na zapadu: u Boki, Dubrovniku, Dalmaciji i Hercegovini (v. napred). To je, razume se, opet romanska grupa; ali je u Srbiji i Makedoniju došla, očigledno, turskim posredstvom: tur. *pota* 'Schmelztiegel'. I alb. *potë* 'Schmelztiegel' poreklom je od ovog turskog oblika (G. Meyer, EW, 349) I srpskohrv. *pota* i maked. *ūoiūe* i alb. *potë*, svojim uskim specijalnim značenjem, a slovenski oblici i završetkom, dobro se slažu sa turskom rečju, dok je romansko značenje opštije, prosto 'Topf' (fr. *pot*, šp., ptg. *pote*). Na zapadu Jugoslavije imamo *pot* m., koje se ne slaže ni po obliku ni po značenju sa tal. *potta*; ali se slaže sa zapadnijim romanskim tipovima (franc., šp., ptg.); Vasmer uzima v. lat. *pottus* (o. c., s. v. pōt).

Oblik *fota* 'grafitni lončić' nije jasan sa svojim inicijalnim *f-*. Na uticaj reči *fučija* se — zbog sasvim drukčijeg značenja (veliki drveni sud) — ne može misliti.

Sasvim slučajno je, naravno, došlo do svrstavanja reči *pòtir*, *pùtir* i sl. u ovaj niz (od n. grč. *ποτήρι*; alb. geg. *putir*), isto onako kao što je slučajno došlo do približavanja lat. *baucalis* i *poculum* ili st. grč. *πυκλίη* 'vrsta posude' — *πυτλίη* (isp. M. Budimira, Grci i Pelasti, pos. izd. SAN CLXVII, 1950, 33) i n. grč. *πουκλί(ον)* — od nekih latinskih prototipova. Od hiperijekavskog *pùtjer* imamo u Crnoj Gori dem. *pùćerica* (**putjerica*), sa sekundarnim kratkim* *ě* po analogiji prema drugim slučajevima (v. kod mene, Zborn. radova SAN XXXVI, 221.¹)

¹) Polj. dij. *putyra* 'co się naleje mleka', *pućera*, češ. dij. *putyra* 'groses hölzernes Gefäss', ukraj. *putera*, grosses hölzernes Gefäss, worin Schafkäse bereitet wird' (Miklošič, Wand. d. Rum. 18, 22, 24; Wędkiewicz, Roczn. sław. V, 128) ne ide zajedno sa ovim, nego je rumunskog porekla (Wędkiewicz, l. c.).

Dubrovačko *pùtara* 'sud, u čemu se maslo tuče' pretstavlja opet zaseban tip. Štrekelj (Slav. Lehnw., 78) uzima da je to nemačka pozajmica, da sadrži prvi deo nemačke složenice *Butterfaß* (isp. u Beogradu *pùter* 'maslo'). Ali je ovo malo verovatno, ne toliko iz geografskih razloga koliko inače. Prvo, teško je na našem južnom Primorju uzimati nemački uticaj u ovoj oblasti: u mlekarstvu, kad se zna ko su kroz našu prošlost bili glavni stočari i mlekari u ovim krajevima (isp. Miklošiča, Wand. d. Rum., naročito s. v. *brença*). Drugo, baš u Primorju je očuvan romanski koren *pot-* u značenju recipijenata. Ja zato mislim da je logičnije i metodski opravdanije shvatiti *pùtara* kao kontaminaciju između *pôt* i, naprimer, *bòkara*, *bùkara*; ili je prosto *-ara* (od rom. *-aria*) shvaćeno kao naš augmentativni suf. i primenjeno kod druge reči sličnog značenja.

Naprotiv je istarsko *putrih* = slovenač. *putrh* stvarno postalo od nem. *Butterich* (v. Ribarića, o. c., 185).

Naposletku, od tipova sa *p-* ostaje ovde još šumadisko *pùtunja*, koje se svodi najpre na mađž. *puttony*; isp. ukraj. *пүүлня* 'hölzernes Gefäß zum Pferdetränken', polj. *putnia* (Miklošič, o. c., 18, Wędkiewicz, l. c.); dalje će opet biti romanska, možda rumunska reč (Wędkiewicz, ibid.).

Prilično usamljeno u okviru ovih naših tipova stoji crnogorsko *váž* 'vrsta krčaga bez drška' i istočnosrbijansko *voznik* 'bačva; mera za kukuruz'. Prvi tip je B. Miletić (SDZb IX, 259) s pravom objasnio kao mlet. *vazo* (isp. i n. grč. *βάζο* n. 'Gefäß', takođe iz tal., Meyer, Ngr. St. IV, 15). Drugi tip je jasan. On potseća na alb. *vozë* 'Faß', tosk. *vozë* 'barile', *voiz*, *voizh*, koje G. Meyer (EW, 43) tumači iz novogrčkog, zbog *v-* za rom. *b-*; ustvari je ovde posredi, svakako, kontaminacija novogrčkih i talijanskih oblikâ. Iz albanskog jezika je i arom. *voză*, koje Pascu izvodi neposredno od tal. *boccia* [!] (Dict. ét. I, 225). Samo je pitanje mogu li se aromunske ili albanske pozajmice očekivati u našim govorima istočne Srbije. Ja mislim da se to može uzimati, bar što se tiče — albanskih. Naziv recipijenata je stvar zanatilske terminologije par excellence, a baš u tajnim jezicima zanatlija, naprimer u okolini Niša, zabeleženo je dosta albanskih leksičkih elemenata (za alb. elemente u tom kraju v. prof. Barića, Arh. arb. III, 213—214). Na jednom drugom mestu mislim da pokažem kako su se iz tajnih jezika znatno raširili u govore severnije Srbije neki albanski leksički elementi; tako se događa da u našim govorima pored albanske granice neki od tih elemenata nisu poznati, — a javljaju se dalje na severu.

Tipovi sa elementom *-r-*: s jedne strane *bure*, *burija*, *burica*, *burača*, s druge — *bario*, *barilo*, *barijela* itd. ne pretstavljaju — što se tiče formalne strane — neki naročiti problem. Prvi pretstavlja lat. *bur-* koje nalazimo u mlet. *boria* 'bota, botte', furl. *buraçhòtt*, *burichòtt*, tal. *borraccia*, fr. *bourette* 'Trinkkanne', sr. lat. *bureta* (Štrekelj, ASPH XII, 455), a

drugi se svode na rom.-germ. *bar-*; izvor naših reči je tal. *barile* i *barella* (v. REW s. v. *bera*; Bern., s. v. *barilo*). I za tip *burilo*, *burijelo*, a tako i za alb. *buril*, još Berneker (l. c.) s pravom pretpostavlja kontaminaciju *baril-* x *bur-*, Ipak treba istaći jedno. Samo u našim istočnijim krajevima i u Bugarskoj postoji oblik *bure* n. (v. naprad), a takođe samo u tim krajevima i tip *burilo*, što je odatle i prirodno. Na zapadu nalazimo *burāča* (Dalmacija) < tal. *borraccia* i *būrica* (Istra; tako i slovonački *būrica*, Štrekelj, l. c.); ali ne nalazimo *bure*, *burilo*. To nam, istina, ne daje pravo da t. *bure* odvojimo od ove romanske grupe, ali pokazuje da je negde istočnije na Balkanu postojao jedan balk. lat. tip na koji se oblik *bure* i svodi. A taj tip i nije ništa drugo nego sr. lat. *bureta*, shvaćeno u slov. jezicima kao imenica *t-* osnove srednjeg roda. Poznato je da su ove *t-* osnove naročito raširene na istoku srpskohrv. jezičke teritorije i kod Bugara: napr. u Beogradu dem. *lónče* prema Vukovom *lónčić* i sl. (isp. čak u Vojvodini *pěro* — gen. *pěreta*; *zŕno* — gen. *zŕneta* i sl., po mojim beleškama). Završetak *-ta* shvaćen je kao osnova kosih padeža pa je načinjen nov nominativ *bure*. Istu takvu interpretaciju rom. *-et(t)a* u slovenskom jezičkom osećanju nalazimo i u maked. *uepse* n. 'velika bela ili šarena marama za opasivanje' (Malešev, J. Pavlović, Malešev i Maleševci, Beograd, 1928, 167) u poređenju sa *uapseeūa* f. 'svilena maramica' (Tikveš i Rajec, SEZb XXIX, 527), 'marama' (Đevdelija, SEZb XL, regist.). I *uepse* i *uapseeūa* svode se, dakako, na n. grč. *σερβέτα*, *σερβίετα* ili možda pre na alb. *shervetë* 'μανδήλιον', a ovo je u krajnjoj liniji fr. *serviette* (v. G. Meyera, EW, 402 i Ngr. St. IV, s. v. *σερβίετα*). Za bug. oblik *бурія* izgleda da je identičan sa mlet. *boria*, iako mi nije poznato kojim je posredstvom došao Bugarima.

I pošto je varijanta *burilo* specifična baš za istočnije južnoslovenske krajeve, razumljivo je da je i alb. *buril* pozajmica iz južnoslov., bilo srpskohrvatskog ili makedonskog.

Naprotiv je tip *bario*, *barilo* i sl. raširen u svim slovenskim jezicima, i to i kao masc. i kao fem. i kao neutr. (v. Bern., l. c.); ali je zaceo zajmljen u više mahova, nekiput možda i neposredno od francuskog *baril*. Ali danas između srpskohrvatskog i slovenačkog areala ovoga tipa, s jedne strane, i bugarskog, sa druge, nema međutim kontinuiteta. Sada se u Srbiji mesto njega upotrebljava u istom značenju novoobrazovano *burilo* itd.; ali obrazovanje baš i pokazuje da je i tipa *barilo* jednom moralo biti u tim krajevima.

Bugarski oblik *варел* je iz novogrčkog *βαρέλ(ι)* (isp. i *βαρέλα*); isp. takođe i arom. *vārelā*, grč. alb. *varielë*, tur. *varil* (Pascu, Dict. ét. I, 231; Meyer, Ngr. St. IV, 16).

Aromunsko *vurelă* 'baril' pretstavlja, razume se, kontaminaciju oblika *vārelā* verovatno sa sl. *burilo* ili alb. *buril*; ili je možda nastalo iz samih

rumunskih sredstava, jer postoji i arom. *bur* (pl. *bure*) 'baril, tonnelet' (oblike v. kod Pascua, o. c., 226). Uostalom se za taj oblik *bur* teško može uzimati da je kod Aromuna stari romanski, jer ga van aromunskog nema: nego je to opet južnoslovenska pozajmica, nastala na ovaj ili onaj način (napr. slov. *bure* shvaćeno kao pl. ili sl.).

Turski tip *bardak* zahvata uglavnom istočnu polovinu Balkana: na srpskohrvatskoj teritoriji ga, kako izgleda, u narodnim govorima nema daleko na zapadu (isp. u Boki Kotorskoj *bårdāk*), iako je reč zabeležena kod leksikografâ (Belostenca i drugih), a inače se upotrebljava i u makedonskom i u bugarskom jeziku (v. napred), a takođe, kao što je i prirodno, i u novogrčkom i rumunskom jeziku (Meyer, EW, 27). U vezi sa njim imamo kod nas neke oblike koji počivaju na kontaminacijama. Tako je navedeno bug. *бѣргакъ* 'id.' oblik nastao ukrštanjem t. *баргак* verovatno sa *бѣклица* ili sa *бѣкъл*; naprotiv je za *бѣргак* teže uzimati uticaj reči *bure* — zbog značenja, jer se iz iznetog vidi da je *bure* veliki drveni sud, dok je *bardak* samo čaša, zemljan sud za piće. Zato bi se ovde moglo pre misliti na mešanje sa *бѣргакъ* 'Einmachglas' (Balk. Arch. III, 283), ukoliko nije u pitanju glasovni razvitak predakcenatskog vokala, kako Scheludko uzima i kod *бѣкъл* m. *бокал* (isp. napred). Naposletku, moglo bi se uzeti i dovođenje u vezu sa bug. *букал*, *укал*. Kosovsko *burdūljka* 'rabadžiski sud' potseća na mešavinu *bure* x *buduk*; ali završni deo nije jasan.

Kosovsko *būrgân* 'veliki stakleni sud' nema neke veze sa pomenutim romanskim grupama *bur-*, *bar-*, nego je identično sa bug. *бѣргакъ*, *борканче* 'Einmachglas', a ovo je dalje od rum. *borcan*, koje je sa svoje strane pozajmljeno iz madž. *borkán* (Scheludko, Balk. Arch. III, 283). Samo jedno nije jasno: zašto je madžarko *k*, koje je ispravno dalo rum. *c* i dalje bug. *k*, — u srpskohrvatskom izmenjeno u *g*. Sigurno je samo to da nije u pitanju glasovna promena rum. *c* > srpskohrv. *g* niti glasovna promena bug. *k* > srpskohrv. *g*. Nego je u pitanju kakva analogija, iako se teško može reći kakva.

Treći jedan tip sa *-r-*, *brōka*, *brōkva*, *brōketa* opet je romanski (i dalje grčki, v. REW). Oblici *brōka* i *brōketa* poklapaju se potpuno sa tal. *brocca* i *brocchetta* (v. RJA, s. v. v.); a i za crnogorsko *brōkva* 'bokal' B. Miletić uzima da je takođe od mlet. *broca*, samo sa »izmenjenim nastavkom« (o. c., 263, 293). To je, naravno, tačno; a i takvih menjanja nastavaka baš u našoj *b-* grupi videli smo više puta napred; ali je ipak ovde teško reći kako i zašto je došlo do te promene, do kalemljenja našega *-(k)va* na ovu pozajmicu. Recentnost pozajmice (a na to upućuje mali areal i značenje: 'bokal') ne dopušta nam da ovde vidimo istu pojavu kao u *rōtkva*, *řdakva*; *cfkva*, *crīkva*; *bāčva*; *tīkva* i sl. Jasno je da *ū-*osnove nisu više postojale u našem jeziku kad je u njega ušla talijanska

pozajmica *brocca*. Isto tako ne može biti ni govora o kontaminaciji *broka* sa *bačva*, i to zbog semantičkih razlogâ: *broka* je samo 'bokal', a *bačva* jedino 'veliki drveni sud'; ni o uticaju reči *bakva* ovde se ne može govoriti — ovde ne samo iz semantičkih razloga, nego još i iz geografskih (*bakva*, *bakvica* samo u nekim kontinentalnim krajevima naše zemlje, a *brokva* na jugu Crne Gore; na istoku se ne upotrebljava, a u n. grč. jeziku $\mu\rho\acute{o}\kappa\alpha$, $\mu\rho\acute{o}\kappa\acute{\epsilon}\tau\alpha$ 'Krug' poznato je samo na Kritu, (Ngr. Stud. IV, 64). Još je najverovatnije da smo imali mešanje *broka* x *tikva*, zbog toga što se i *tikva* zaista upotrebljava kao sud iz kojeg se pije, tako da bi zajednička funkcija ovakvo tumačenje činila opravdanim. Da se termin *brocca* i u rom. jezicima ukrštao sa drugim terminima — članovima ove naše grupe, pokazuje katal. *brocal*, logudor. *brokkale* (REW, s. v. *baucalis*).

Iz ove formalne analize vidi se jasno da se mnogi tipovi — danas sasvim različiti i često jedan od drugog izolovani — svode u krajnjoj liniji na jednu istu etimologiju. Tako se na lat.-grč. *buttis* i njegove derivate ne svodi samo naše *botilja*, *botulja*, *botac*, *butin*, *butim*, *butilka*, nego i *boca* i *buca* i *buča* (tal. *boccia*, koradikalno sa *buttia* > fran. *bosse* REW, s. v. *buttia*). I opšteslov. *bъдънь* je preko germ. **budin-* u vezi sa lat. **butina* (= st. grč. $\beta\upsilon\tau\acute{\iota}\nu\eta$): *buttis*. Dalje se i tip. *fučija*, *vučija* preko tur. *fiçi* svodi na n. grč. $\beta\upsilon\tau\acute{\iota}\sigma\acute{\iota}(ov)$, što opet pretstavlja lat. **buttia* itd. I bug. *futija*, bez obzira na to što je kontaminacija, svodi se na tip *but-*, preko novogrčkog, s jedne, i preko turskog posredništva, s druge strane. Neki drugi oblici, opet, pokazuju i posredstvo albanskog jezika, kao *bucak*, možda i *voznik*, *bocalče* i dr., ali se i oni u krajnjoj liniji opet svode na rom. (i dalje st. grč.) *but-*. Kako se vidi, ovaj je romansko-grčki koren na najrazličitije načine i u najrazličitija vremena ulazio u južnoslovenske jezike, a u manjoj meri i u slovenske jezike uopšte.

I tip *buk-*, *bok-*, takođe romanskog porekla, ulazio je u slovenske balkanske jezike u više mahova: kao *bokar* i kao *bukar*, *bukara*; kao *bokal* sa zapada i kao *bukal*, *pukal* sa istoka i sl.¹⁾

Najzad, za tip *bukl-*, *bъkl-* i za *bъčънь*, *bъčъka* ne možemo sa sigurnošću reći krije li se u njemu rom. *but-* ili rom. *buc-*; ali bilo jedno ili drugo, i on ide u jednu od dveju pomenutih grupa.

Već i ovo je dovoljno da pokaže kako se veliki deo ovih tipova verovatno svodi na jedno indoevropsko **b(h)u-*, *b(h)eu-*, jer se uz taj koren svrstava, naprimer, i lat. *buttis* i lat. *bucca* (Pokorny, IEW 1949, 98 i d.).

S druge strane ima, naprotiv, i takvih oblika koji su etimološki neidentični pa su se tokom zajedničkog razvitka isprepletali i pomešali.

¹⁾ Upravno je *boccale* od *baucalis* i nema veze sa *bucca*, tal. *bocca* (REW, s. v. *baucalis*).

Srednjelat. *bureta* (> s.-h. *bure* i dr.) došlo je na našem terenu u kontakt sa germ.-rom. *barile* itd. (germ. poreklo v. kod Meyer—Lübkea, REW, s. v. bera: tal. *bara* od longobard. *bara*; sr. v. nem. *bara* "Bahre") i dalo novi tip *burilo*, koji se dalje u aromunskom pomešao sa *vārelā* i dao *vurelā* i sl. Isto je tako orijentalsko, tursko, *bardak*, u procesu ukrštanja sa romanskim tipom *bukal*, dalo novi kompromisni oblik *burdak*. I tako dalje.

Ali i bogata filijacija tipa rom. *but-*, razvivši zasebno oblike i izvršivši vrlo šaroliku diferencijaciju zahvaljujući raznim obrazovanjima i glasovnim promenama (*botilja* : *boca* : *buča* : *futija* : *vučija* itd.) — stala se nanovo mešati i sa drugim tipovima i, što je još zapletenije, sama između sebe. Tako se moglo doći do sveg ovog šarenila koje smo u ovoj studiji i izneli.

Dešavalo se, zatim, u ovim procesima i to da su se etimološki različiti tipovi, samo na osnovu svoje glasovne sličnosti, našli na istoj liniji. Tako danas imamo u našem jeziku tipove *buča* : *bučuk* : *bučka* — koji svaki za sebe imaju različitu etimologiju (tal. *boccia*: tur. *buçuk* : *böçbka*) — ali sinhronično posmatrani predstavljaju srpskohrvatski koren *buč-* 'sud za tečnost' ili sl. To isto važi i za srpskohrvatsko *put-*, *pot-*, pod koji se danas osim romanskoga *pot-* mora svrstati i *putir*, *potir*, koje je prava grčka reč (koradikalna na slov. *piti*). Pa tako se i pod koren *bur-* mogu svesti reči različitih etimologija, i tako dalje.

Sve ovo, naravno, ne važi samo za južnoslovenske jezike, nego — gde više a gde manje — i za druge balkanske jezike; katkada se može ovakvo ukrštanje pratiti i dalje (napr. germ. *but-* moglo je dalje dati *put-* izmešati se sa grčkim $\pi\omicron\tau-$, sa kojim nikakve veze inače nema, itd.).

Iz cele ove analize proističe i još jedan zaključak važan sa jednog opštijeg fonetskog gledišta. Kako se moglo videti, kolebanje *b-* | *p-* u ovakvim terminima vrlo je davnašnje. Još u starogrčkom jeziku imali smo $\beta\upsilon\tau\acute{\iota}\nu\eta$ naporedno sa $\pi\upsilon\tau\acute{\iota}\nu\eta$; zatim latinsko *buttis* zajedno sa rom. *potta*; pa onda tal. *bottino* paralelno stoji sa rum. *putină*; uz talijansko *boccale* imamo i tal. *pocolo* itd. Šta to znači iz jedne više glotogoniske perspektive, za nas ovde nije važno; uostalom je to čest slučaj naročito kod onomatopejskih reči (isp. moj članak u Južnoslov. filol. XIX o slov. ekspresivnim kotenima *bḡb-* | *pḡp-*). Ali je ovakvo dvojstvo media: tenuis, kako se vidi, fakat. Međutim ovo ispitivanje mislim da jasno pokazuje baš to: da u jezicima sa konsonantizmom sličnim slovenskome — glasovnog mešanja *t^x* : *d^x* ne može nikako biti. Jer iako smo mogli da konstatujemo naporedno *postojanje* zvučnih i bezzvučnih tipova, *nigde* nismo mogli da utvrdimo *glasovni prelaz* zvučnih tipova u bezzvučne ili obrnuto. To jasno pokazuje neparalelizam pojedinih tipova. Da i slovenski i romanski jezici imaju, naprimer, suglasnike *b* i *p* iste prirode, i da se u

njima *b* i *p* oštro i uvek razlikuju, pokazuje činjenica da je romansko *b* moglo dati slovensko *b*, a *nikada* slovensko *p*, i obrnuto. Ako prema rumunskome *putină* stoji slovensko *butin(o)*, to nije zato što smo primiii romansku reč sa *p-* pa to *p-* promenili u *b-*, nego zbog toga što postoji pored romanskog (rum.) *putină* — i romansko (tal.) *bottino*; gde u romanskim jezicima takvih dubleta nema, nije ni kod nas moglo biti nikakvog kolebanja. Tako za tal. *boccale* dolazi samo slov. *bokal*, *bukal*, nikad **pokal*, **pukal* (sem bug. *укаль*, koje je iz turskog); tako isto ni za tal. *broca* nikako nemamo naše **proka*, nego samo *broka*, *brokva* i sl. I romansko *bacca*, **buccariam*, **buccaria* moglo je dati, i tako je i bilo, samo *bakva*, *bukar*, *bukara*, a nikad **pakva*, **pukar* itd. Tako je isto i *barile* davalo samo *barilo*, a nikad **parilo* niti sl. To isto važi i za slovensko-grčke odnose (istina, zbog specifičnih novogrčkih prilika ovo se ograničava na prilike kod tenues): od grčkog *ποτήρι* — u slov. jezicima je moguće samo *potir*, *putir*, a nemoguće je **botir*, **butir*. Ukoliko bi se odstupanja protiv ovih principa i javila, valjalo bi ih tumačiti na drugi način, kako smo i činili ponegde: ili analogijom (ali baš naša grupa pokazuje da je njeno delovanje prilično ograničeno) ili posredovanjem jezika koji imaju konsonantizam različit od slovenačkog i romanskog (i grčkog). Sve ovo znači praktički da ne valjaju one etimologije koje ovaj čvrsti princip ne uzimaju u obzir. S druge strane, — ako kolebanje *t^x : d^x* postoji, ono se mora pripisivati — na Balkanu — onim jezicima koji ga jedini mogu objasniti: albanskom i turskom (a kod medija s njima staje u isti red i novogrčki jezik).

Druga je stvar, naravno, slovenska promena *f > v*: tu je u pitanju supstitucija jednog suglasnika koji je većini naših govora u domaćoj sistemi nepoznat; za opšti princip promena *f > v* ne znači, razume se, ništa.

IV.

Posle svih ovih fonetsko-morfoloških razlaganja možemo se, u zaključku, opet vratiti na kulturno-istorisku stranu ovih reči, da vidimo šta nam za nju daje analizirani materijal. Ja se ne mislim ovde zadržavati posebno na svakom pojedinom pojmu i odgovarajućem terminu, nego bih hteo da pokažem izvesne principe koji iz svega iznetog izlaze na videlo.

Sada je jasno da se mnoštvo ovih termina objašnjava na dva načina. Tojest ili su na istoj geografskoj tački *razni termini* (pa makar bili i etimološki srodni) — etikete za *razne pojmove*, koji su vrlo izdiferencirani. To je baš ono o čemu uči prof. Skok (v. na početku ove rasprave, str.), ili su pak, *razni termini* kao etikete za *iste pojmove* geografski diferencirani, ne poklapaju im se areali.

Naprimera. U Crnoj Gori — uzetoj kao celina — imamo i *boca* i *bocun* i *buklija* i *bokara* i *brokva* i *burilo* i sl., zbog toga što *boca* znači

obično meru za tečnost, *bocun* omanji stakleni sud, *buklija* čuturu (svadbenu), *bokara* vrstu bokala, *brokva* — krčag, *burilo* veliki drveni sud i sl. Ili da uzmemo, recimo, Bosnu i Hercegovinu. Tamo se, kako smo videli, upotrebljava i *bukara* i *buklija* i *bukilo* i *vučija* itd., opet zbog toga što je prva reč termin za veliku drvenu čašu sa drškom, druga znači čuturu, treća vrstu mere, četvrta veliki drveni sud u kojem se obično nosi voda sa izvora. I tako dalje. Razume se da bi se mogao doneti u svakom posebnom slučaju i precizniji sud kad bi nam za *svako* mesto na terenu bili poznati *svi* nazivi za recipijente; ali smo od toga još daleko.

Da uzmem i onu drugu stranu ovog problema. Može se na osnovu ovoga materijala pokazati u nekim slučajevima to: da razlog za postojanje raznih termina za istu vrstu recipijenata — leži uvek u različitoj geografskoj rasprostranjenosti upotrebe svakoga od njih. Naprimer, u našim centralnim krajevima *buca* znači veliki drveni sud, vrstu bureta u kojem se obično prenosi voda i druge tečnosti. Međutim pada u oči činjenica da se u nekim istočnijim krajevima u Srbiji, i pored toga što je i tamo u upotrebi reč *buca*, sud u kojem se transportuje tečnost naziva *bakla* (oko Jagodine) ili *fučija* (Homolje). Zato u tim krajevima reč *buca* ne označava više takav sud, nego se njome naziva recipijent u koji se hvata rakija pri pečenju. Prema tome, gornji princip naporednim postojanjem tih termina nije pogođen. Isto to se može konstatovati i za reč *fučija*, *vučija*. Dok, naprimer, u Bosni i Dalmaciji ovaj termin označava opet veliki drveni sud u kojem se nosi voda, dotle u nekim istočnijim krajevima u Srbiji *vučija* ne služi za tu svrhu, nego se upotrebljava kao kakav sanduk za čuvanje domaćih stvari — a sud za nošenje vode i drugih tečnosti ovde se zove — već kako gde — *bakla*, *bukla*, *bakva* i tako dalje. U planinskim krajevima jugozapadne Srbije vladajuća reč za tovarno bure je — *buca*; ali je tamo reč *vučija* poznata, i u njoj se takođe donosi voda sa izvora, samo su one ipak različite: *bucu* nosi na obimici čovek, pa je i manja; *vučija* se, naprotiv tovari na stoku i ima veću zapreminu. Ukoliko se u ovim krajevima *buca* eventualno više upotrebljava nego *vučija*, to će valjati tumačiti, svakako, specifičnim geografskim prilikama.

Kod nekih je sudova, opet, moguće pratiti geografsko smenjivanje terminologije, dakle približno odrediti izolekse. Tako se, recimo, pojam "stap" (sud u kojem se pravi maslo) u istočnoj i južnoj Srbiji i susednim krajevima Bugarske — ali ne drugde — naziva *bučka* (i *bučka*), dok se taj isti pojam u Makedoniji i nekim delovima Bugarske naziva *butin*, *butim* i sl. (u Makedoniji i *tin*, koji je druge etimologije). Isto se tako može pouzdano reći da se tip *burilo* ograničava na naše istočnije krajeve i na Bugarsku, a da ga nema na zapadu, gde se taj pojam naziva drugim imenima, napr. *barilo*.

Oдавde možemo ponegde izvlačiti teoriske zaključke i tamo gde nam je materijal još nedovoljan da bi jasno pokazao uzrok nekoj pojavi. Naprimjer se u približno istim oblastima Šumadije (oko Kragujevca) u istom značenju upotrebljava i *bakvica* i *buca* (sud u kojem se nosi voda). A priori se može reći da jedan od ovih termina pripada u ovome kraju doseljenicima dinarskog porekla, a drugi — pretstavnici istočnijih migracionih struja. Jasno je da se *buca* ima pripisati onim prvima (isp. *buca* u istom značenju čak u Hercegovini), a *bakva* onim drugima (isp. *bakvica* u okolini Beograda). S druge strane, reč *buca* ima u Šumadiji, ponekad u istom kraju, dva značenja: a) sud za nošenje vode; b) sud za prihvatanje rakije. I ovde opet imamo ukrštanje dveju struja i dveju tradicija, jer *buca* na zapadu ima značenje kao pod a), a na istoku kao pod b) (isp. napred).

Iz ovog izlaganja se pokazuju i neke opštije kulturnoistoriske činjenice. Iz celog materijala vidimo vrlo bogatu diferencijaciju recipijenata za tečnost u narodnoj upotrebi, čak i u okviru same jedne grupe termina (reč je samo o ovim terminima sa inicijalnim labijalom).

I ta se diferencijacija stvarala postepeno kroz vekove. Može se reći da su svi susedni nam narodi, neki više a neki manje, već prema svojem mestu u krilu civilizacije, dali ponešto u ovom pravcu: i Grci i Talijani i Turci, a u maloj meri i Albanci, Rumuni i Mađžari, pa i neki vanbalkanski i vanmediteranski narodi. Ti su uticaji otpočeli pouzdano još u vreme kad su preci Južnih Slovena živeli u svojoj staroj postojbini (isp. *бѣчьвь, бѣдѣвь*), pa traju do današnjeg dana, kada smo — primera radi — od pominjanog razgranatog romanskog korena *but-* dobili recentnu gradsku pozajmicu *butelja* od francuskoga (preko nemačkoga) *bouteille*.

Međutim se o nekoj pasivnoj receptivnosti Južnih Slovena ne može govoriti, i to ne samo zbog toga što smo i mi zajmili svoje *slovenske* termine drugim balkanskim narodima (isp. n. grč. βέδρον, δρεβενίτσα itd.; alb. *garraç* < slov. *grъnъcb*, Skok, Arh. za arb. st. II, 109), nego smo — kako se moglo videti — bili aktivni i u daljem prenošenju primljenih tradicija. Tako smo i konstatovali u toku ovoga izlaganja da je rom. **buccla* ušlo u novogrčki jezik u slovenskom ruhu: *προυκλίτσα*; tako isto je i alb. *buril* romanska reč primljena posredstvom Srba ili Makedonaca; takvog, slovenskog, porekla je zacelo i arom. *bur* i sl. A ja verujem da bi dalja ispitivanja pokazala to isto i u mnogim drugim slučajevima.

IVAN POPOVIĆ

SUR QUELQUES TERMES DE RECIPIENTS EN SERBO-CROATE

— UNE CONTRIBUTION À L'ÉTUDE LEXICOGRAPHIQUE
DES »BALKANISMES« —

RÉSUMÉ

Cet ouvrage étudie les termes de récipients en serbo-croate, contenant une consonne labiale (*b-*, *p-*, *v-*, *f-*) à l'initiale. Seuls, les emprunts sont pris ici en considération; il s'agit des emprunts nombreux et d'une provenance variée, mais qui subissent entre eux des contaminations sur le sol serbo-croate. C'est justement ce dernier fait qui implique une étude d'ensemble de ces mots. Il y en a parmi eux des emprunts, sinon slaves communs, au moins — panslaves (p. ex. *бодѣнѣ*, *бѣѣнѣ*), alors que, dans d'autres cas, il s'agit des emprunts tout récents et peu étendus (p. ex. *boca* du vénit. *boza* etc.).

Les différents croisements exigèrent non seulement des recherches géographiques, concernant l'aire où l'on emploie le type en question, mais aussi une analyse détaillée de chacun des types formels. C'est pourquoi l'auteur appliqua ici — chose très rarement pratiquée dans les études linguistiques en Yougoslavie, et particulièrement en Serbie — la méthode »paroles et choses« (»Wörter und Sachen«), qui donne, comme on le sait, de très bons résultats.

Ainsi l'ouvrage se divise en plusieurs chapitres (I—IV), dont les deux principaux sont les chapitres IIe et IIIe.

Le chapitre IIe représente une revue géographique et sémantique de tous ces types à *b-*, *p-*, *v-*, *f-* initial que l'auteur put recueillir grâce aux fouilles des différents dictionnaires, et tout spécialement des fiches du Musée ethnographique à Belgrade ainsi que de celles de l'Institut de la Langue serbe de l'Académie belgradoise. Voici les types constatés par l'auteur: *bokal*, *bokaleta*, *bokola*, *bukal*, *bokar*, *bokara*, *bukar*, *bukara*, *buklija*, *bukolija*, *bukila*, *bukilo*, *bākla* | *bakla*, *bāklīca* | *baklica*, *bakva*, *boketa*, *bokanik*, *boca*, *bocun*, *buca*, *bucat*, *bucalo*, *buža*, *buča*, *bučak*, *bučka*, *bučuk*, *bučka*, *bučica*, *bačva*, *bečka*, **běčka*, *badān* (< *бѣдѣнѣ*), *buduk*, *botiļa*, *boletina*(?), *butuļa*, *botac*, *bure*, *burica*, *burača*, *burilo*, *burijelo*, *barilo*, *barile*, *barelo*, *barjela*, *barijela*, *bario*, *bardak*, *burduļka*, *burgan*, *broka*, *brokva*, *broketa*, *pot*, *pota*, *poterb*, *putir*, *putijer*, *pučerica*, *putara*, *putrih*, *putuņa*, *vučija*, *voznik*, *važ*, *fučija*, *fota*, ainsi que quelques dérivés. Certains mots macédo-slaves ou bulgares furent également pris en considération. L'auteur tâcha partout d'établir l'aire géographique de chacun des types, et également leur signification exacte, ce qui n'était pas sans intérêt pour les buts étymologiques. Seuls, les types qui déclinent considérablement des types mentionnés au point de vue formel ou qui ne sont connus qu'en s.-cr. littéraire — furent omis (p. ex. *vika* de n. gr. βόκα, *ploska*: *Flasche* etc.).

Cet exposé accompli, on passe à l'analyse étymologique (ch. IIIe). L'étymologie d'un nombre de mots en question était, bien entendu, déjà connue: mais voici que la géographie et la sémantique montrèrent dans plusieurs cas que l'identité étymologique de certains mots n'est en fait qu'apparente: ainsi *buča* (au Littoral adriatique) vient de l'ital. *boccia*, alors que *bučka* (avec une signification spéciale-laitière, en Serbie Orientale) représente une contamination de **běčk(b)a* avec *buklija* etc. et n'est en aucun rapport avec le mot précédent, et que le mot *bučuk* (diverses régions en Serbie) doit être ramené à turc *buçuk* etc. D'autre part, les circonstances géographiques permirent d'expliquer le fait qu'il existait parfois, pour un même type de récipient, des termes s.-cr. populaires différents: c'est qu'il sont employées dans des régions différentes.

Au contraire, la méthode »paroles et choses« montra que la multitude des termes de récipients dans une même contrée (cf. p. ex. en Monténégro à la fois: *boca*, *bocun*, *buklija*, *bokara*, *brokva*, *burilo* etc.) doit être expliquée par une spécialisation des termes, c. -à. -d. qu'il s'agit chaque fois des récipients différents, et jamais des véritables synonymes.

Voici les conclusions de l'auteur concernant l'étymologie des termes étudiés: *bokal* = ital. *boccale*; *bokaleta* (en Istrie) = ital. *boccaleta*; *bōkola* = ital. *pocula* etc. avec b- de *bokal* etc.; *bukal* de l'ital. *boccale* ou du gr. *μυκόλι*; *bokar*, *bokara*, *bukar*, *bukura* se ramènent au m. lat. *buccarium* et *baccarium* resp. aux féminins correspondants; *bukla* représente probablement un type lat. balk. **buccula* (sans que nous soyons obligés de supposer l'intermédiaire du gr. *μυοκλίτσα*; le dim. gr. *μυοκλίτσα* etc. montre, au contraire, avec son suffixe d'origine slave, que *μυοκλίτσα* peut reposer sur le type slave), tandis que *μυοκλίτσα* donna naissance au s.-cr. *buklija*; *bōkla* | > *bakla* serait une forme croisée, confondant *bukla* et *bōčva*, *bōčbka*, et non une continuation de **būcla*: ce sont les raisons géographiques qui le font supposer (tous ces types étant usités en Serbie Orientale, et sujets, par conséquent, au contaminations différentes); *bukolija* (en vieux croate) paraît être également un mot issu de certains croisements (cf. *buklija*: *bokola* etc.); *bukila* n'est pas en rapport avec *bucelus* mais est plutôt également fait sur *bukl-* x *barilo*, *burilo*; *bakva* (Serbie) pourrait être un ancien **bōčbva* (identique avec *bōčbva*), mais une dérivation de lat. *bacca* (v. Daničić) est aussi possible; *boca* = vénit. *boza*: *buca* a une étymologie identique, mais représente un emprunt plus ancien (ce qui ressort non seulement d'une aire géographique plus étendue, mais aussi du fait que ce terme signifie des récipients de fabrication exclusivement populaire); *boča* (au Littoral) = ital. *boccia*; *bučka* (en Serbie Orientale, au sens pastoral) = **bōčbka* x *bukla* | *bakla* etc.; *bučka* (sens pastoral identique) = *bučka* + vb. *bučkati* (»fouetter« etc.); *bučak* (Littoral) = dim. de *buča*; *bocun* (Monténégro etc.) = vénit. *bozon*: *bucalo* (même sens que *bučka*, *bučka*; — n'est pas en rapport avec *buca* (usité plutôt à l'Occident), mais doit être fait du vb. *bucati* d'après le modèle de *bučka* (< *bučka*), ramené par l'étymologie populaire à *bučkati* (»fouetter« etc.); *bučuk* (vase servant comme mesure) = turc *bučuk* (»moitié«); *bōčbka* (cf. *bōčar* »tonnelier« — Serbie Or.) serait un diminutif de *bōčbva* > *bačva* (probablement de *buttia*, par l'intermédiaire d'une langue inconnue); *bečka* (»tonneau à bière«) doit être un emprunt au tchèque. pour son *e* de *v* (< *bōčbka*); *buža* (en Serbie) est peut-être un emprunt à l'alb. (cf. alb. *bocë* | *boze* | *voze* etc.); *bucat* paraît contenir un suffixe lat. *-atum* (ital. *-at[o]*); *vučija* et *fučija* n'est autre chose que le n. gr. *βουρούα*, *βουρούα* etc., mais, à cause de *f*. (à côté de *v*-), transmis par le turc *fuču*, *fiči*, car le *β*- n'est jamais rendu en slave par une sourde (le n. gr. *φουρούα* doit également être expliqué comme un réemprunt au turc); *bōdōńis* > *badań* (kajkav. *bedeń*) = germ. **budin*, comme le constatent déjà les divers Manuels étymologiques, et n'est pas en rapport direct avec le roman *but-* (*bottiglia* etc.); *botiža* = ital. *bottiglia*, *botuža*, *butuža* sont identiques avec le type précédent, mais présentent un changement interne de suffixe; *boletina* = ? *bottiglia* + un suff. indigène; *botac* = ital. *bottaccio* avec le *c* vénit. pour *č*); *pot* (Dalmatie etc.) = rom. *pot* (cf. français *pot*), *pota* f., aussi *fota* (Serbie) est identique avec *pot* m., mais est transmis par le turc (*f*- n'est pas clair!); *potir*, *putir*, *putijer* = n. gr. *ποτήρι*; *putara* (Raguse) n'est pas en rapport avec l'allemand *Butter* (-*fass*): la géographie s'y oppose, mais est issu d'un croisement de *pot-* avec *bukara* etc.; *putih* (Istrie) = allem. *Butterich*; *putuńa* (en Serbie) = hongrois *puttony* (d'origine romane); *važ* (Monténégro) = vénit. *vaz[o]*; *voz-nik* (Serbie Orient.) probablement d'alb. *voze* etc. (de *boza*); *bure* doit être ramené au vénit. *bureta*, mais avec perte du suffixe, compris comme le suffixe slave -*žt-* (cf. en macédonien *šerve* n. | *šerveta* f. de *serviette*); *burilo* etc. s'explique comme *barile* x *bure*; *burāca* = ital. *bor-*

raccia; *bardak* est un emprunt au turc; *burgan*, également comme le bulg. *burkan*, roum. *borcan*, provient de l'hongr. *borkán*, sans que le -g- s.-cr. soit clair; *broka*, *brokva*, *broketa* = ital. *brocca*, *broccheta*; le type à -v- ne peut pas être expliqué de la même manière qu'au cas de *bačva* (thèmes en -y-), car c'est un emprunt récent, mais doit être conçu comme croisé avec *tikva* »courge«, qui sert aussi de terme pour récipient. — Une série de termes macédo-slaves et bulgares a également été expliquée.

L'étymologie montre qu'un nombre de ces mots repose in ultima analysi sur l'i.-e. **b(h)u-*, **b(h)eu-* (cf. lat. *buttis* etc.), mais qu'ils sont entrés en s.-cr. par des voies très différentes et aussi dans des époques très variées. Mais une fois entrés, ils ont subi en s.-cr. des croisements nouveaux, qui donnèrent naissance à tout une série de types secondaires. Quant à l'origine et aux intermédiaires de ces mots différents, on peut constater que tout les peuples voisins des Yougoslaves prirent part à ces procès et que même les Roumains et les Albanais servirent parfois d'intermédiaires.

D'autre part, certains de ces mots furent transmis plus tard par les Serbes etc. aux autres peuples balkaniques. Ainsi n. gr. *προκλίτρα* provient du sl. *buklica* (de *buccula*); alb. *buril* s'explique par le s.-cr. *burilo* (de *baril-* et de *bure*) etc.